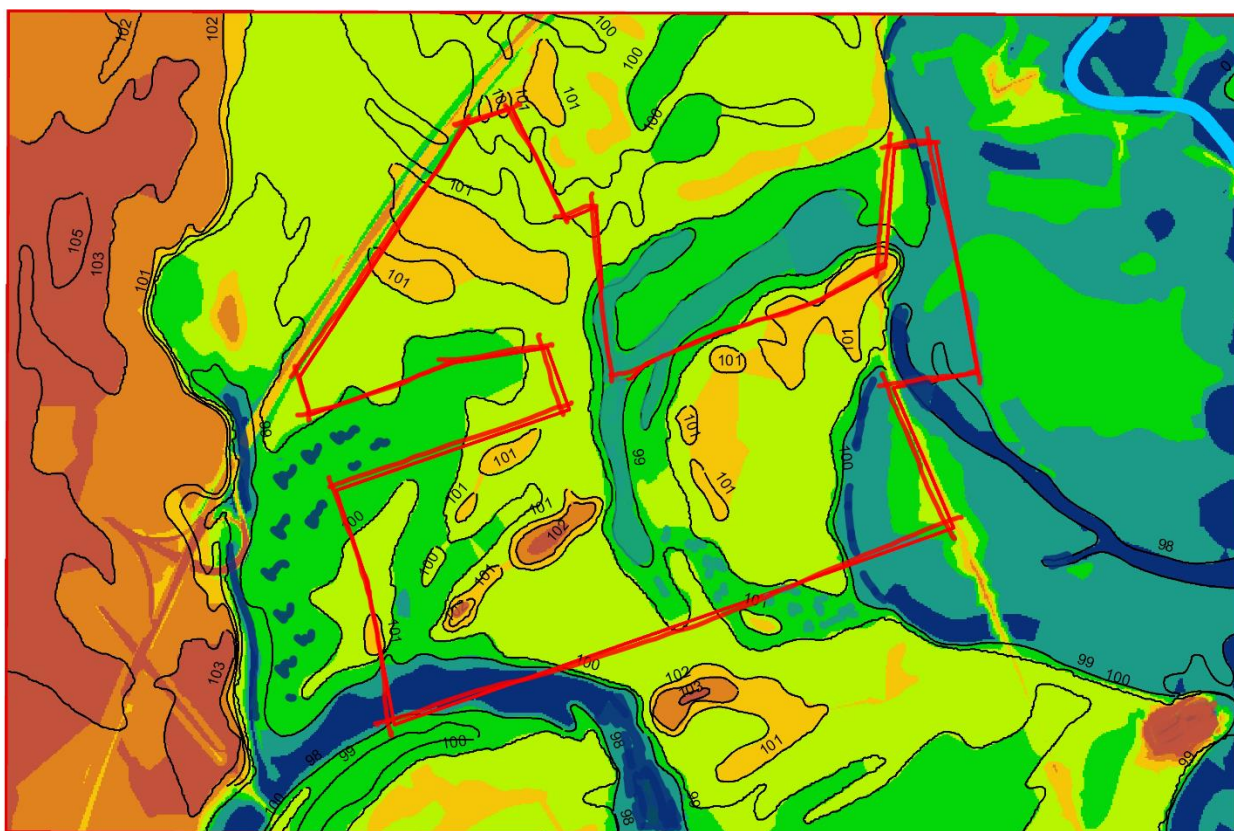

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezete
a „Hejőszalonta-külterület”-nevű,
tervezett bányatelek létesítéséhez

1000m

Miskolc, 2021. november

Tartalom

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezete	1
a „Hejőszalonta-külterület”-nevű,.....	1
tervezett bányatelek létesítéséhez	1
Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezete a Hejőszalonta-külterület-nevű tervezett bányatelek létesítéséhez	3
Bevezető	3
Az adatok minősége	3
A bányaterületen található, a közhiteles nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyek bemutatása és értékelése.....	8
Az ismert régészeti lelőhelyek kutatástörténete	10
A régészeti lelőhelyek elhelyezkedését meghatározó földrajzi környezet	22
Történeti értékelés	30
1, Neolitikum: 59258; 70137; 16529; 40562; 40564; 40566; 40568 ; 71925; 42827(?)	30
2, Bronzkor: 89293; 16538; 16529; 16528(?) 63128	32
3, Vaskor: 40564; 42830 ; 16644; 17021; 21082;	33
4, Császárkor: 42830 ; 16644; 92779; 92781; 78459; 34867	34
A 2021-es régészeti terepbejárások eredményeinek az összefoglalása	36
Az egyes régészeti lelőhelyek leírása.....	42
A bányászati tevékenység, és a régészeti lelőhelyek egymáshoz való viszonya, a régészeti lelőhelyek kezelése	55
Felhasznált irodalom	63

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezete a Hejőszalonta-külterület-nevű tervezett bányatelek létesítéséhez

Bevezető

A Hejőszalonta-külterület-nevű tervezett bányatelek létesítéséhez a kormányhivatal BO 15-208/10-2021. sz. határozatában örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezeteinek elkészítését írta elő, melyet régészeti terepbejárás támaszt alá.

Mivel a kutatási terület 2021. május-június hóban részben sarjadó kukoricával és napraforgóval, részben magasan álló búzával volt fedve, ezért a hatástanulmányt – igazodva a régészeti terepbejárással vizsgálandó területek fedettségéhez- két részben készítettük el. Az előírt régészeti terepbejárásokat 2021. tavaszán (május, június), és őszén (szeptember-október) végeztük el.

Az első részben a területre vonatkozó, közhiteles nyilvántartás által ismert régészeti lelőhelyeket mutatjuk be, valamint előzetes jelentést adunk a május-júniusi terepbejárás eredményeiről.

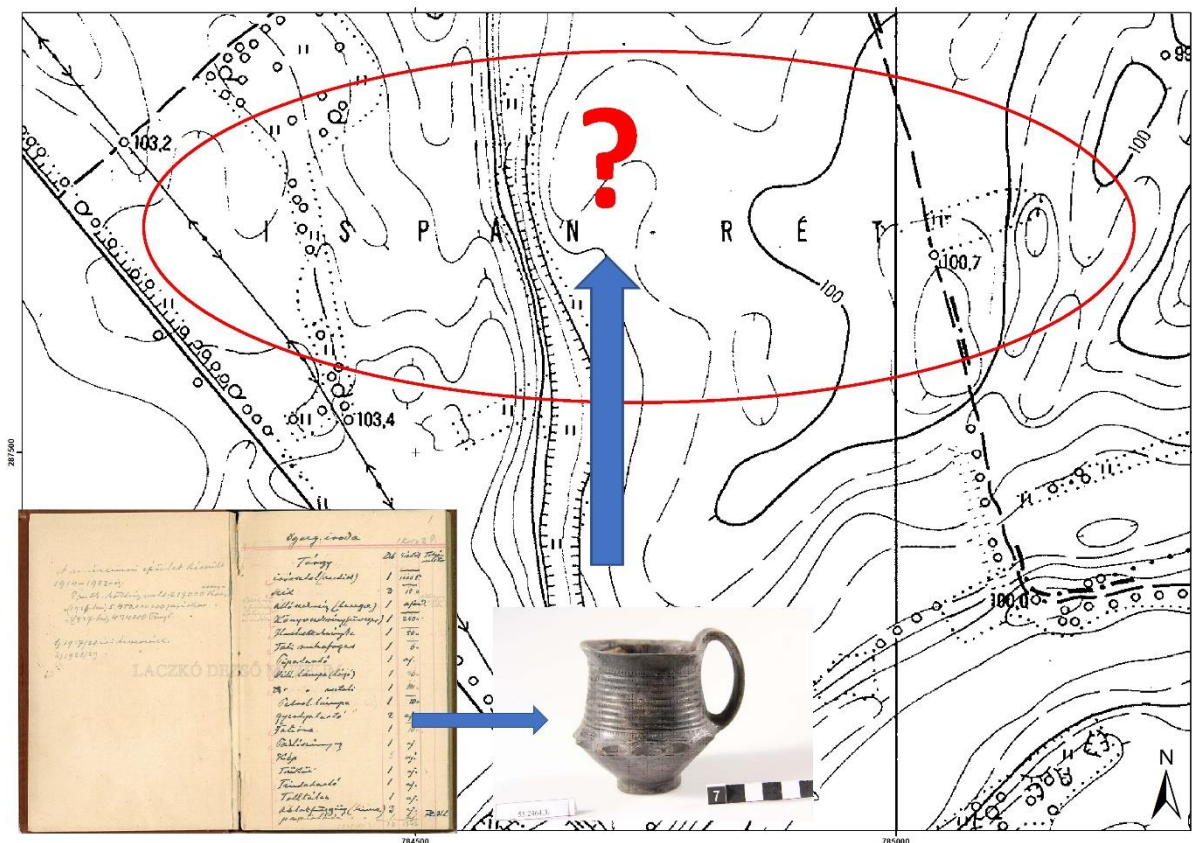
Az adatok minősége

Minden térképi adatnak vizsgálni kell a minőségét, azt, hogy az adott régészeti lelőhely hogyan, milyen körülmények között került meghatározásra, majd hogyan vették azt nyilvántartásba, a régészeti lelőhelyet mutató térképi poligont mi alapján rajzolták meg.

A régészeti lelőhelyek lehatárolásának több fázisa ismert.

1. Dűlőnév szintű lelőhely lehatárolás

Vannak olyan régészeti lelőhelyek, melyekre csak egy-egy múzeumba került régészeti lelet, a régészeti lelethez kapcsolódóan pedig csak egy-egy rövid leltárkönyvi bejegyzés, vagy adattári feljegyzés utal. Ilyen esetekben **csupán** az a határrész, **dűlőnév ismert**, ahonnan az adott régészeti lelet múzeumba került. A régészeti lelőhely **kiterjedése nincs leírva**. Mivel a közhiteles nyilvántartás pont-szerű lelőhely-meghatározást nem enged, mindenképp egy poligonhoz kell kötni az adott régészeti lelőhely térképi megjelenítését. Ilyen esetekben jobb híján a térképeken szereplő dűlőnév alapján, az egész dűlő kerül (került) lehatárolásra. Van, amikor a dűlő területe teljes egészében, van, amikor, igazodva a földrajzi környezethez, csak a régész addigi ismeretei alapján a dűlő adott régészeti korban megtelepedésre alkalmasnak ítélt része. Ez alapján a közhiteles lelőhely-nyilvántartásba bekerülhetnek olyan területek is, amelyek valódi kiterjedését felszíni régészeti leletek nem támasztják alá.

1. ábra Példa a dűlőnév alapján lehatárolt régészeti lelőhely esetére: A múzeum régészeti leltárkönyve ismer egy tárgyat, de az előkerülés helyeként csak az adott település egy határrészének a neve ismert. Ilyen esetekben gyakran a teljes dűlő területe került régészeti lelőhelyként került a közhiteles nyilvántartásban meghatározásra

2. Geodéziai, térképészeti okokra visszavezethető, kisebb-nagyobb mérési hibával készült lelőhely lehatárolás

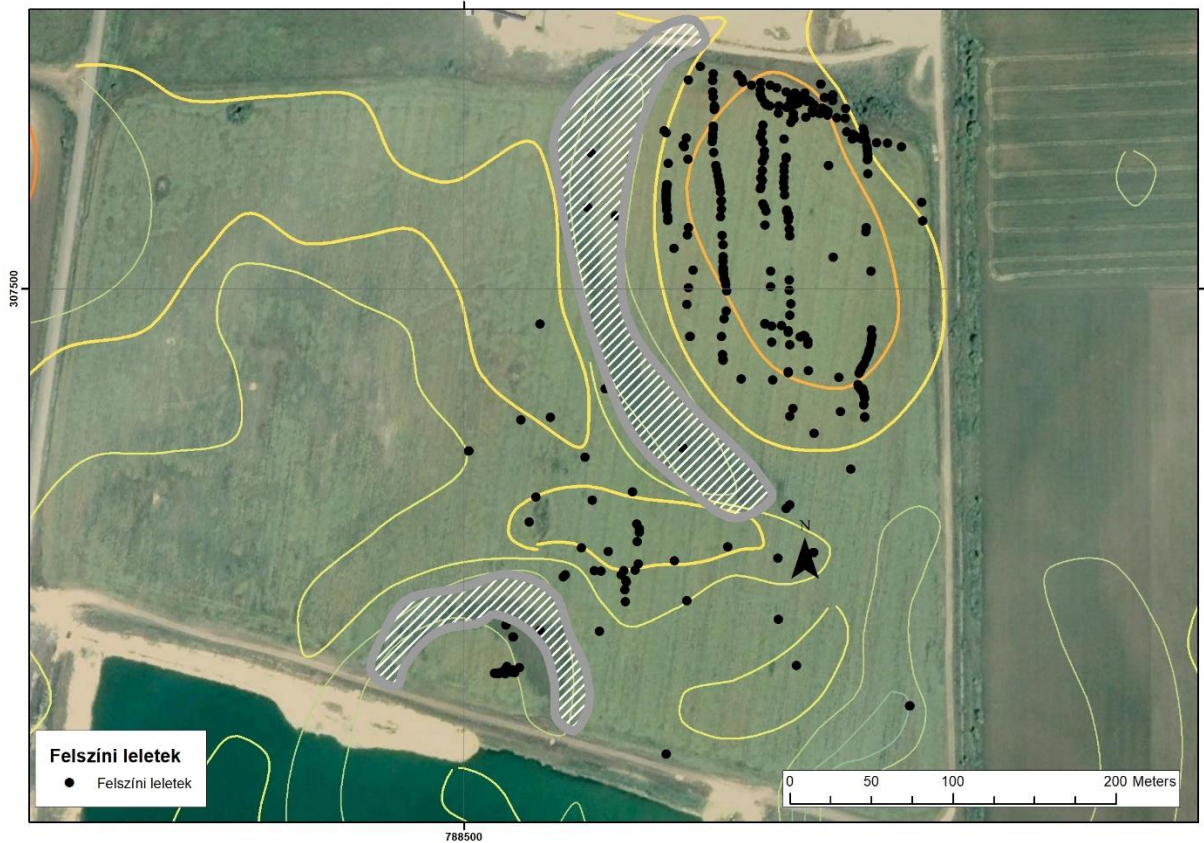
Amikor még nem állt a régészek rendelkezésére a terepen olyan helymeghatározó műszer, melyekkel a régészeti lelőhelyeket mutató felszíni leletek elhelyezkedését, ez alapján a régészeti lelőhely kiterjedését pontosan meg tudták volna határozni, a rendelkezésre álló térképeken, a térképen ábrázolt terepi pontokhoz viszonyítva, **50-500 méteres pontossággal** jelölték be a régészeti lelőhelyek határait.

3. A régészeti leletek pontos elhelyezkedését nem mutató lelőhely-meghatározás

Már rendelkezésre állt olyan helymeghatározó műszer, mellyel a régészeti lelőhely meghatározását lehetővé tevő régészeti terepbejárás során a bejárást végző személy nyomvonalát rögzítették. Ez segítette a régészeti lelőhely pontosabb lehatárolását ugyan, de mivel a felszínen megfigyelt **egyedi régészeti leletek nem kerültek bemérésre**, a régészeti lelőhely kiterjedés meghatározásának pontossága ismételtelen az adott kutató térképi tájékozódásának függvénye. Mivel a felszíni leletek nem kerültek pontosan bemérésre, ezért a régészeti lelőhelyek intenzitásának meghatározása pl. az alábbi kategóriák szerint: gyér, közepes, intenzív, - a régészeti lelőhelyet jelölő felszíni leletek sűrűsödése-ritkulása alapján való tagolása nem volt lehetséges.

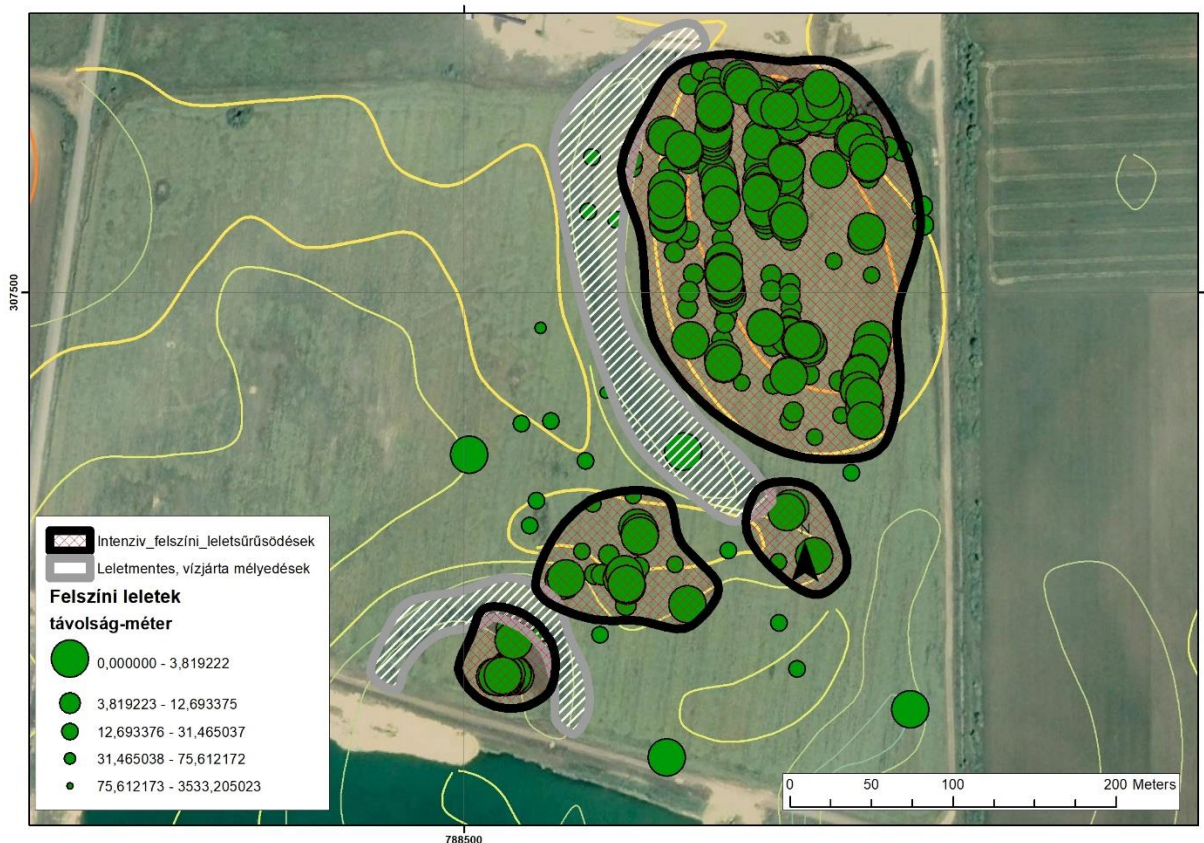
4. Felszíni régészeti leletek bemérésén alapuló lehatárolás

Az újabb kutatások során a felszínen található régészeti leletek közül a bejárások nyomvonalára eső **minden felszíni régészeti jelenség, lelet** – lelettípusonként (kerámia, agyagtapasztás, kőeszköz, fém tárgy ...)– meghatározásra, és bemérésre kerül.

2. ábra Példa a régészeti bejárás nyomvonalán bemért felszíni leletek elhelyezkedését mutató térképre

A felszínre került régészeti leletek egymástól mért távolsága és a domborzati viszonyok ismerete alapján a régészeti lelőhely tovább **tagolható**. Minél több felszíni régészeti lelet található egymás közelében, annál intenzívebbnek tekintjük az adott lelőhely-részt, feltételezve, hogy a régészeti lelőhely föld alatt megmaradt részeire is igaz ez az állítás. Amennyiben a felszínre került régészeti leletek között már nagyobb, 50-200 méteres távolság van, úgy feltételezhetjük azt is, hogy a föld alatti régészeti lelőhely rész itt kevésbé intenzív, kevesebb föld alatti régészeti jelenséggel számolhatunk, vagy már csupán a mezőgazdasági művelés során, az eke vagy más talajművelő eszköz hozta el az adott pontra az adott felszíni leletet a lelőhely intenzívebb területeiről. Ez alapján lehatárolhatjuk a régészeti lelőhely magterületét, valamint peremterületi részeit, illetve a kapcsolódó, távolabbi szórványleletek alapján az adott régészeti lelőhely által jelölt egykori település aktivitási zónáját.

3. ábra Példa a régészeti lelőhelynek a régészeti bejárás nyomvonalán bemért felszíni leletek elhelyezkedését mutató térkép alapján való tagolására. Itt a felszínen bemért régészeti leletek egymáshoz való távolságának ismeretében tagoljuk a régészeti lelőhelyet. A felszíni leleteket jelölő pontok nagysága arányos az adott régészeti lelet közvetlen közelében található más régészeti leletek számával és távolságával.

E pontok térképi elhelyezését, majd azok elemzését követően a régészeti lelőhely felszíni leletek alapján jól lehatárolható, az alábbi kötöttségekkel:

- A települések felszíni leletei többnyire jól meghatározhatók. A mai felszín alatt, mélyebben fekvő temetkezések leleteit azonban nem minden esetben hozza a felszínre a mezőgazdasági művelés. Így azok a felszíni leletgyűjtés számára rejtve maradnak.
- A mezőgazdasági művelés alatt álló területeken adott körülmények között (tartós szárazság, esők hiánya, friss szántás, kavicsos fedett felszín) nem, vagy csak nagyon kis intenzitással lehet megfigyelni a felszíni régészeti leleteket, noha bizonyosan van régészeti lelőhely a területen. Ugyanazon a felszínen más időjárási, művelési viszonyok mellett végzett kutatások így eltérő mintázatokat eredményezhetnek.
- Ha a kutatott terület növényzettel fedett, felszíni leletek alapján igen nehéz meghatározni régészeti lelőhelyeket.

A Hejőszalonta-külterületre készült örökségvédelmi hatástanulmányt fenti szempontok figyelembevételével készítettük el, azaz:

-vizsgáltuk, hogy a közhiteles nyilvántartásban a területre berajzolt régészeti lelőhelyek meghatározásának milyen a minősége, mennyiben támasztják alá felszíni régészeti leletek az adott régészeti lelőhely lehatárolását.

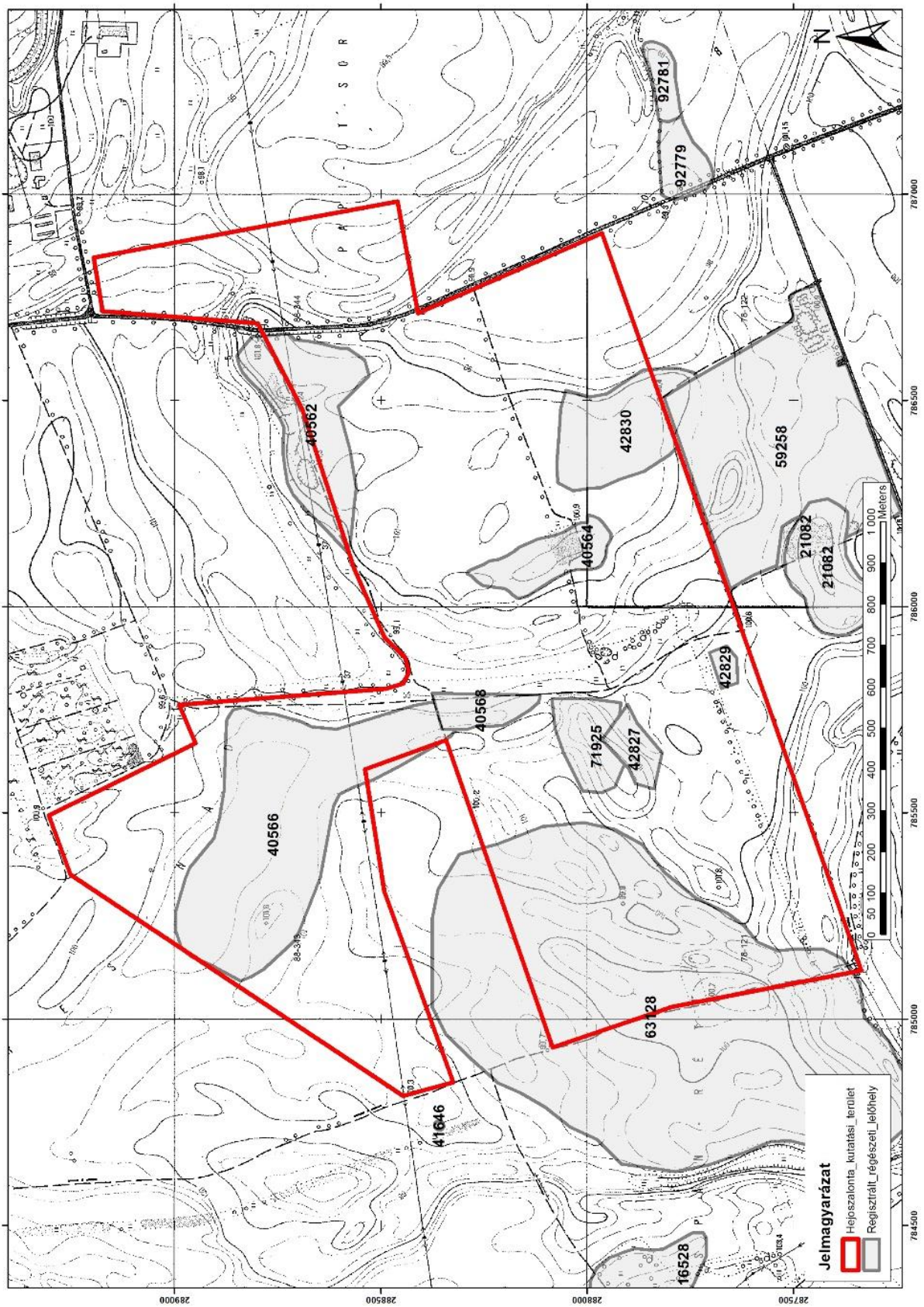
-az újabb, 2021-es régészeti terepbejárásokat oly módon dokumentáltuk, hogy minden felszínen meghatározott régészeti jelenség helyét (EOV x, EOV y-koordináta) rögzítettük

A bányaterületen található, a közhiteles nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyek bemutatása és értékelése

2021-ben-ban bányaterületként kijelölt területen 9 nyilvántartott régészeti lelőhely ismert.

Ezek az alábbiak:

azonosító	név	jelenség	korszak	tevékenység	egyéb
40562	Hejőszalonta – DNy-i külterület 1. lelőhely	település	neolitikum bronzkor	terepbejárás	
40564	Hejőszalonta – DNy-i külterület 2. lelőhely	település	őskor neolitikum szkíta	terepbejárás ásatás	
40566	Hejőszalonta – Veres-Nád dűlő	település	neolitikum	terepbejárás	= Hejőszalonta – DNy-i külterület 3. lh =Veres Nád-ér partja 1. lh
40568	Hejőszalonta – DNy-i külterület 4. lelőhely	település szórvány	neolitikum újkor	terepbejárás	
42827	Hejőszalonta – Ispán rét	település	őskor	terepbejárás	
42829	Hejőszalonta – Ispán rét 2	település	középkor	terepbejárás	
42830	Hejőszalonta – D-i külterület 5	szórvány település temető	őskor szkíta szarmata	terepbejárás ásatás	
63128	Emőd-Ispán rét	település	bronzkor	terepbejárás	
71925	Hejőszalonta – Veres Nád-ér partja 2. lh	település	neolitikum bronzkor	terepbejárás	

4. ábra A köziteles lelőhely-nyilvántartás által a kutatási területre vonatkozóan ismert részeti lelőhelyek elhelyezkedése

Az ismert régészeti lelőhelyek kutatástörténete

A most vizsgált terület egy részére szintén bányányítás céljából készült régészeti hatástanulmány 2004-ben, melyet 2003-ban régészeti terepbejárás előzött meg.

A 2003-as terepbejárás alkalmával 4 régészeti lelőhelyet határoltak le, melyek a közhiteles adatbázis alábbi területeinek feleltethetők meg:

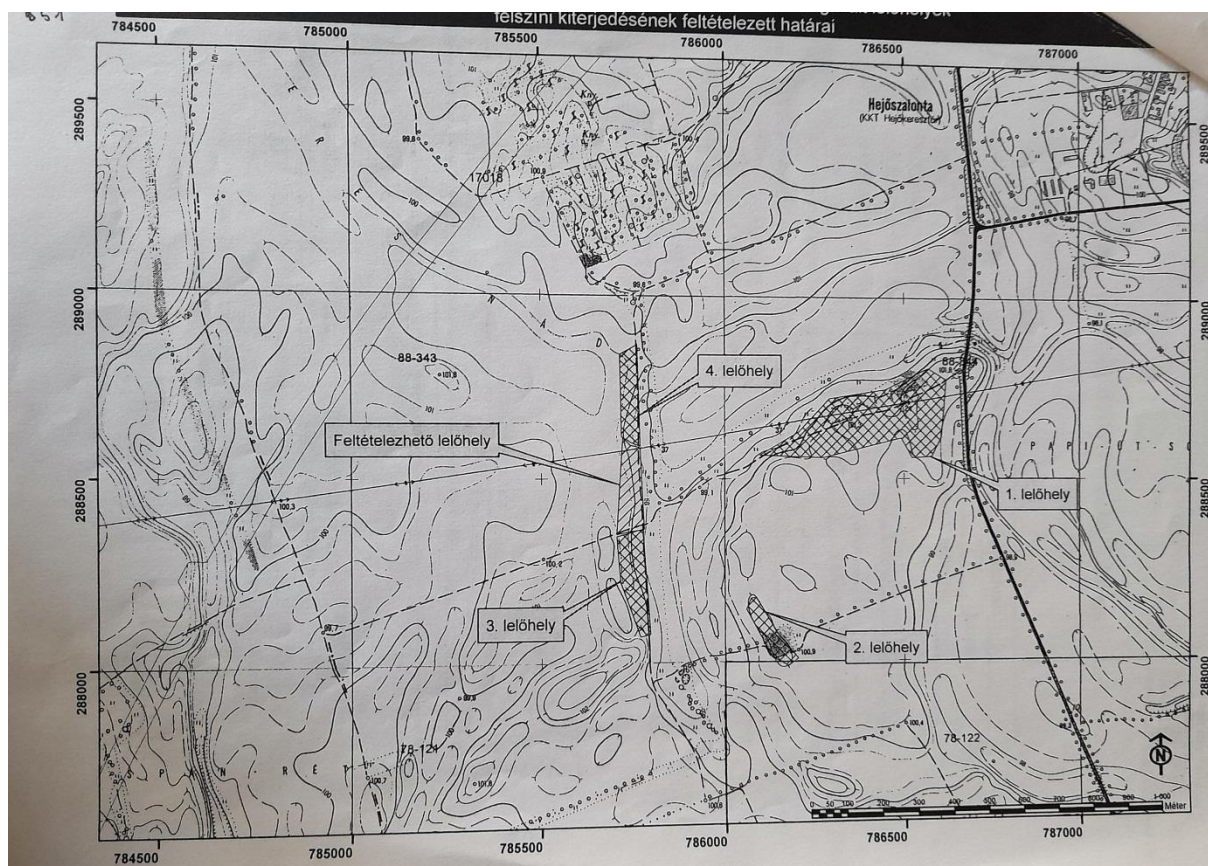
Hejőszalonta – DNy-i külterület 1. lelőhely — 40562

Hejőszalonta – DNy-i külterület 2. lelőhely — 40564

Hejőszalonta – DNy-i külterület 3. lelőhely — 40568

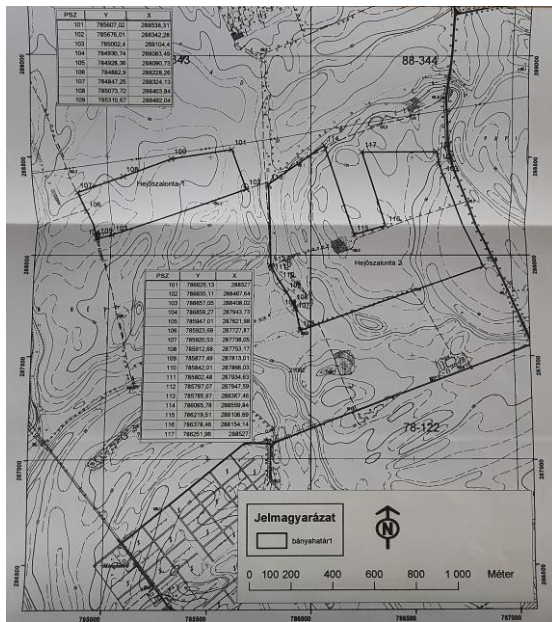
Hejőszalonta – DNy-i külterület 4. lelőhely — 40566 K-i sávja

Már ekkor feltételezték, hogy a 40566 és 40568-as lelőhelyek egy egységet/ régészeti lelőhelyet képeznek.

5. ábra A 2003-as terepbejárás térképe - forrás HOM RégAd.: 3429-03=3438-03

A 2004-ben a Hejőszalonta külterület területén tervezett kavicsbányányításához készített hatástanulmány az alábbi vizsgálati területekre e 4 lelőhely mellett további lelőhelyeket is jelez.

6. ábra A 2004-es hatástanulmány térképe

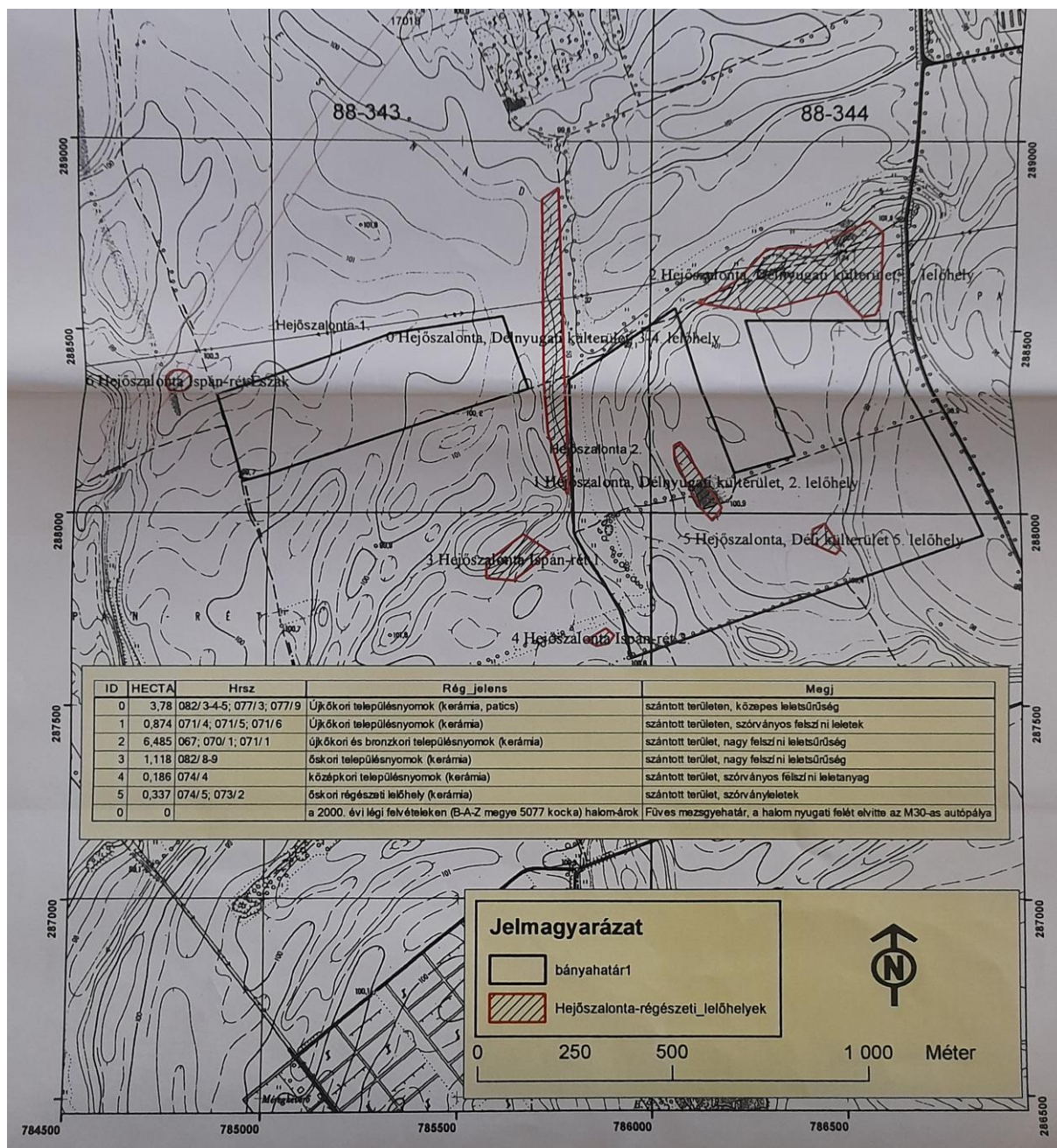
Hejőszalonta – DNy-i külterület 3 és 4. lelőhelyek immár összevontan egy lelőhelyként szerepelnek

Hejőszalonta Déli külterület 5. lelőhely — 42830

Hejőszalonta-Ispán rét 1 — 42827

Hejőszalonta-Ispán rét 2 — 42829

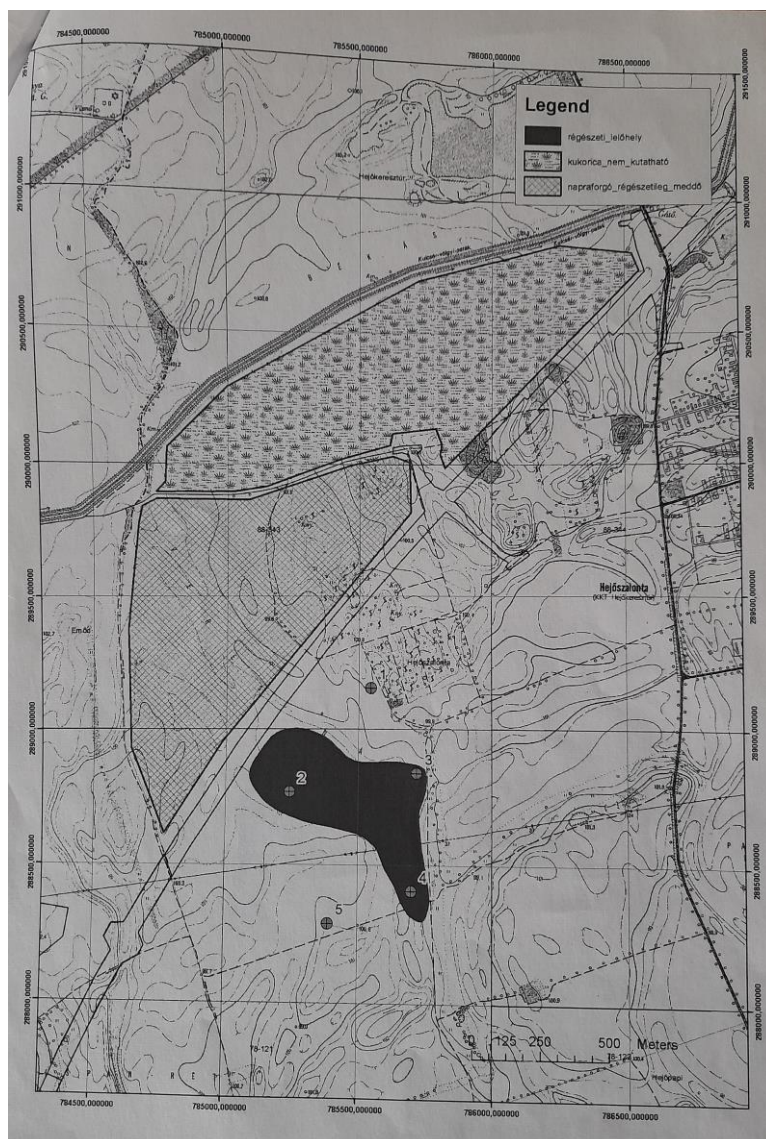
Hejőszalonta-Ispán rét Észak – ez utóbbi egy légifelvételen azonosított árokkal körülvett halom, melyet az M30-as építése során elpusztítottak.

7. ábra A 2004-es hatástanulmány térképe - forrás HOM RégAd.: 3532-04.

2005-ben hatástanulmány készült Hejőszalonta község településrendezési tevéhez (HOM RégAd.: 3794-05). E tanulmány a most vizsgált terület viszonylatában a 2003-as és 2004-es adatokat foglalja össze.

2006-ban további terepbejárás során a 40566-os lelőhely — Hejőszalonta – DNy-i külterület 3 — területi kibővítése történt meg Veres Nád dűlő néven. Ez a poligon azonban nem foglalja magába a korábban a Hejőszalonta – DNy-i külterület 3-mal összevont Hejőszalonta – DNy-i külterület 4. lelőhelyet. Vagyis a Ny-i irányban erősen kibővített 40566 mellett a 40568 önálló lelőhely maradt.

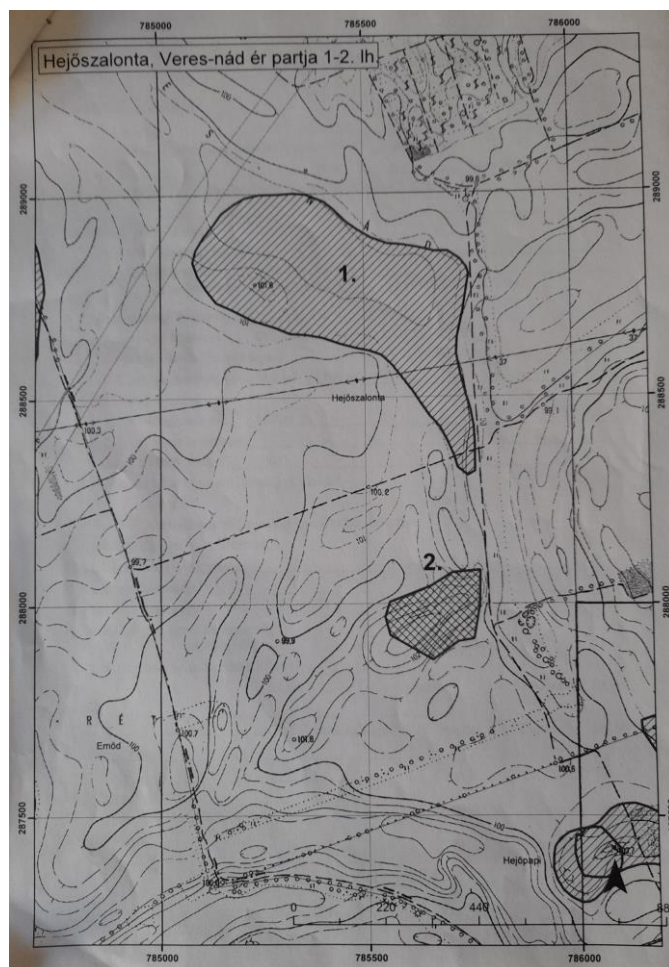

8. ábra A 2006-os terepbejárás térképe - forrás HOMRégAd.: 3997-06

2008-ban újra folyt terepbejárás a területen. Ekkor Veres-Nád ér partja 1-es és 2-es lelőhelynéven lettek bejelentve a lelőhelyek.

Ezek közül a Veres-Nád ér partja megegyezik a 2 évvel korábbi Veres Nád dűlő területével vagyis a 40566-os területtel.

A Veres-Nád ér partja 2. lh pedig a 71925-ös nyilvántartási számot viselő poligonnal, mely területileg átfed a 2004-es 42827-es Hejőszalonta-Ispán rét 1 nevű lelőhellyel.

9. ábra A 2008-as terepbejárás térképe - forrás HOM RégAd.: 4244-08

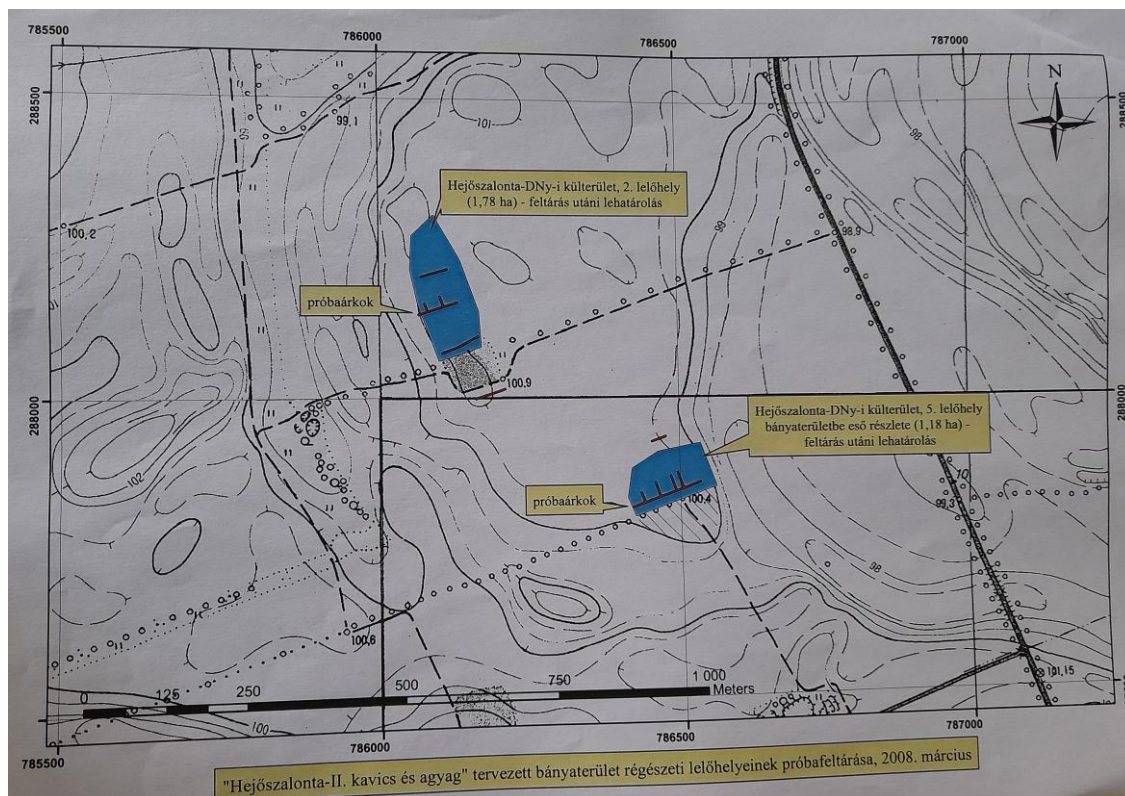
2008-ban próbafeltárást végeztek a Hejőszalonta II.- kavics és agyag védőnevű bányatelek területén. A feltárás a 40564 – Hejőszalonta – DNy-i külterület 2. lelőhely és a 42830 – Hejőszalonta – DNy-i külterület 5. lelőhely (itt már DNy-i a megnevezés a korábbi D-i helyett) területén.

Hejőszalonta, DNy-i külterület, 5. lelőhelyen a próbafeltárás alkalmával megnyitott 6 kutatóárokban (784 m²) egy őskori és egy szkíta kori település részletét, illetve egy császárkori (szarmata) temető rablott sírjait, összesen 16 objektumot tártunk fel. A régészeti jelenségek a felületeken elszórtan helyezkedtek el. A feltárás után a lelőhely bányatelekbe eső részét lehatároltuk (1,18 ha). A lelőhely D-i része átnyúlik Hejőpapi határába (073/5 hrsz.), területén hulladékgazdálkodási beruházás keretében a közeljövőben megelőző feltárás zajlik majd.

Hejőszalonta, DNy-i külterület, 2. lelőhelyen a próbafeltárás során húzott 5 kutatóárokban (809 m²) egy őskori, valamint egy szkíta kori település részletét, összesen 11 objektumot tártunk fel. A régészeti jelenségek a felületeken elszórtan helyezkedtek el. A feltárás után a lelőhelyet a felszínen is lehatároltuk, területe: 1,78 ha.

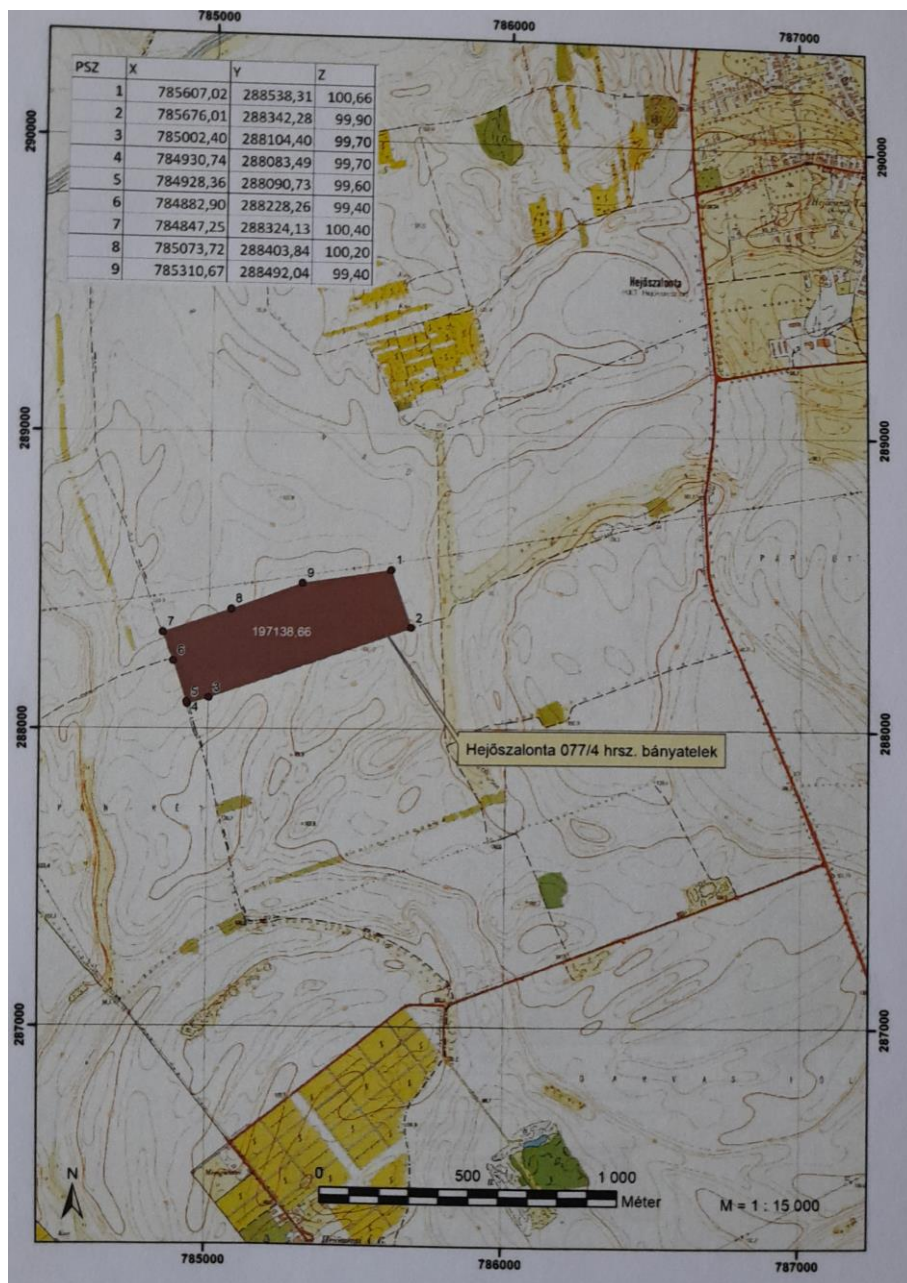
10. ábra Jelentés a 2008-as próbafeltárásról

A lelőhelypoligonokon belüli próbaárkok helyét az alábbi ábra mutatja.

11. ábra A 2008-as próbafeltárás szelvényei - forrás HOM RégAd.: 4311-08.

A terület következő vizsgálatára 2019-ben került sor, amikor Hejőszalonta 077/4 hrsz területén tervezett külszíni művelési bánya előkészítéséhez döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmány készült (HOM RégAd.: 6820-19). A terület bejárása során a 63128-as lelőhely ÉK-i zónáját és a 40566 lelőhely DNy-i zónáját azonosították újra.

12. ábra A 2019-es kutatási terület - forrás: HOM RégAd.: 6820-19

Az ekkor vizsgált terület már a 2004-es tanulmányban is szerepel. A jelen tanulmányban szereplő lelőhelyeket nagy pontossággal összefoglalja a 2019-es anyag, mivel a 077/4-es terület pufferzónájába tartoznak.

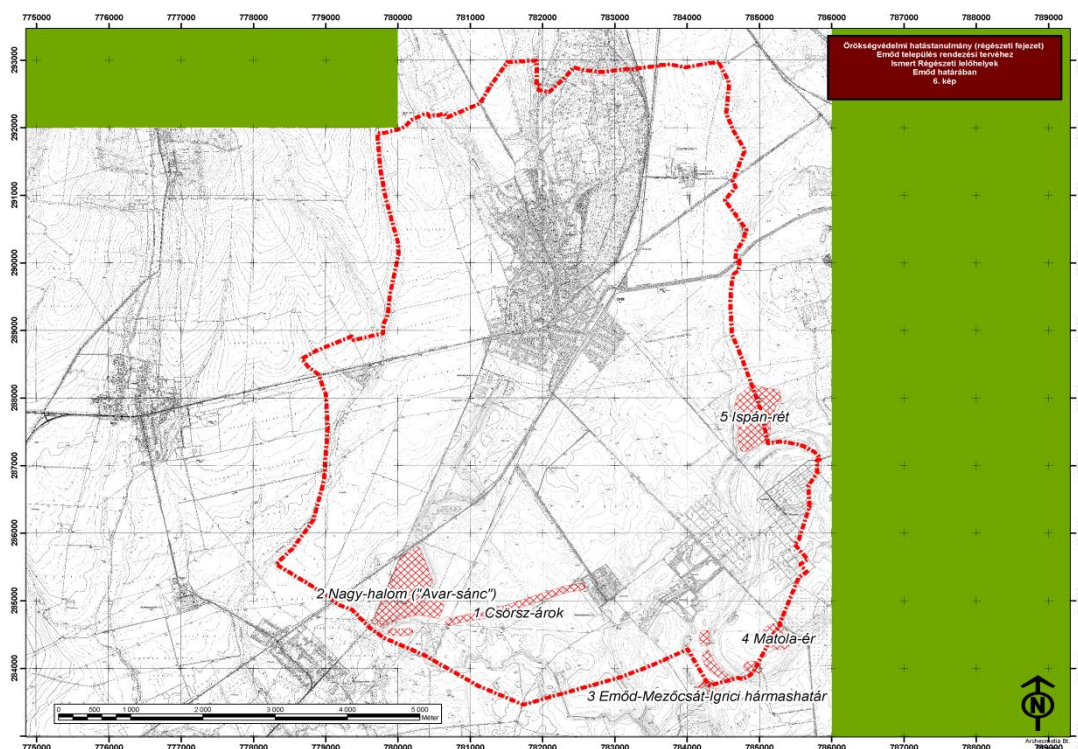
Lelőhely/terület neve	Országos azonosító száma ¹	Lelőhely jellege	Régészeti korszak	Adattári jelzet/Múzeum/ dokumentum jellege	A vizsgált területtel való viszony
Emőd-Ispán-rét (Korábbi dokumentációkban gyakran Hejőszalonta-Ispán-rét I.)	63128	Telepnyom (felszíni)	bronzkor	Örökségvédelmi hatástanulmány Hejőszalonta község településrendezési tervéhez [HOM Rég. Ad. 3794-05] Emőd, leelőhelybejelentő adatlap [KÖH 600/927/2009]	A vizsgált terület Ny-i felén
Hejőszalonta-Veres-Nád-dűlő	40566	Telepnyom (felszíni)	újkőkor	Jelentés a Hejőszalonta, DNy-i külterület terepbejárásról [NyTI-4411/2003][HOM Rég. Ad. 3438-03] Jelentés a Hejőszalonta külterületén tervezett kavicsbányák régészeti állapotfelméréséről [KÖH 600/948/2004][HOM Rég. Ad. 3532-04] Jelentés helyszíni szemléről és Lelőhely bejelentő adatlap Hejőszalonta - Veres-Nád-dűlő. 2006. [KÖH 600/2847/2006.] [HOM Rég. Ad. 3997-06] Jelentés helyszíni szemléről. Hejőszalonta, Veres-Nád dűlő. [KÖH 600/946/2007.] Jelentés helyszíni szemléről. Hejőszalonta, Veres-nád ér partja 1-2. lh. [KÖH 600/576/2008.] [HOM Rég. Ad. 4244-08]	A vizsgált területtől K-i peremén.
Hejőszalonta-Veres-nád ér partja II.	71925	Telepnyom (felszíni)	újkőkor, bronzkor	Jelentés helyszíni szemléről. Hejőszalonta, Veres-nád ér partja 1-2. lh. [KÖH 600/576/2008.] [HOM Rég. Ad. 4244-08]	A vizsgált területtől mintegy 300 m-re D-re.
Hejőszalonta-Ispán-rét (Korábbi dokumentációkban gyakran Hejőszalonta-Ispán-rét 2.)	42827	Telepnyom (felszíni)	őskor	Jelentés a Hejőszalonta külterületén tervezett kavicsbányák régészeti állapotfelméréséről [KÖH 600/948/2004] [HOM Rég. Ad. 3532-04] Örökségvédelmi hatástanulmány Hejőszalonta község településrendezési tervéhez [HOM Rég. Ad. 3794-05]	A vizsgált területtől mintegy 400 m-re D-re.
Hejőszalonta-Ispán-rét (észak)	41646	Halom	őskor	Hejőszalonta-Ispán-rét (észak) leelőhely-bejelentő adatlap [KÖH 470/0511/2004] [HOM Rég. Ad. 3535-04] Jelentés a Hejőszalonta külterületén tervezett kavicsbányák régészeti állapotfelméréséről [KÖH 600/948/2004] [HOM Rég. Ad. 3532-04] Örökségvédelmi hatástanulmány Hejőszalonta község településrendezési tervéhez [HOM Rég. Ad. 3794-05]	A vizsgált területtől mintegy 100 m-re Ny-ra.

Hejőszalonta-DNy-i külterület, 2. lelőhely	40564	Telep általában, Telepnyom (felszíni)	őskor, szkita, újkőkör	<p>Jelentés a Hejőszalonta, DNy-i külterület terepbejárásról [NyTI-4411/2003] [HOM Rég. Ad. 3438-03]</p> <p>Lelőhelybejelentő adatlap, Hejőszalonta, DNy-i külterület, 2. lh., 2003 [HOM Rég. Ad. 3429-03]</p> <p>Jelentés a Hejőszalonta külterületén tervezett kavicsbányák régészeti állapotfelméréséről [KÖH 600/948/2004] [HOM Rég. Ad. 3532-04]</p> <p>Örökségvédelmi hatástanulmány Hejőszalonta község településrendezési tervéhez [HOM Rég. Ad. 3794-05]</p> <p>Ásatási jelentés, Hejőszalonta, DNy-i külterület, 2., 5. lh., 2008. [KÖH 600/3348/2008] [HOM Rég. Ad. 4311-08]</p> <p>Jelentés helyszíni szemléről Hejőszalonta DNy-i külterület (tervezett „Hejőszalonra II.-kavics és agyag” bánya”) 2., 5. lh., 2008. [KÖH 600/1765/2008.] [HOM Rég. Ad. 4236-08]</p> <p>Ásatási dokumentáció, Hejőszalonta, DNy-i külterület, 2., 5. lh., 2008. [KÖH 600/1103/2009] [HOM Rég. Ad. 4317-08]</p> <p>Lelőhelybejelentő adatlap, Hejőszalonta, DNy-i külterület, 2. lh., 2010. [KÖH 600/3613/2010]</p> <p>Örökségvédelmi hatástanulmány- Hejőpapi 068/7 hrsz.-ú terület, PAN-LNG projekt, 2017 [ÖNYO/1868 (2017)] [HOM Rég. Ad. 6211-17]</p>	A vizsgált területtől mintegy 400 m-re DK-re.
Hejőszalonta-DNy-i külterület, 4. lelőhely	40568	Szórványlelet, telepnyom felszíni	kora újkör, újkőkör	<p>Jelentés a Hejőszalonta, DNy-i külterület terepbejárásról [NyTI-4411/2003] [HOM Rég. Ad. 3438-03]</p> <p>Lelőhelybejelentő adatlap, Hejőszalonta, DNy-i külterület, 4. lh., 2003 [HOM Rég. Ad. 3429-03]</p> <p>Jelentés a Hejőszalonta külterületén tervezett kavicsbányák régészeti állapotfelméréséről [KÖH 600/948/2004] [HOM Rég. Ad. 3532-04]</p> <p>Örökségvédelmi hatástanulmány Hejőszalonta község településrendezési tervéhez [HOM Rég. Ad. 3794-05]</p>	A vizsgált területtől mintegy 50 m-re K-re.

13. ábra Lelőhelylista 2019-ből a kutatási terület környezetéből - forrás: HOM RégAd.: 6820-19

A tanulmány azonban összekeveri, illetve összevonja az Emőd Ispán-rét=63128 és a Hejőszalonta-Ispán rét 1 vagy csak simán Hejőszalonta-Ispán rét 42827-es lelőhelyeket.

Utóbbit Pusztai Tamás 2008-as terepbejárásán azonosította, előbbit szintén Pusztai Tamás 2003-ban határozta le Emőd település rendezési tervéhez készített Örökségvédelmi Hatástanulmányában.

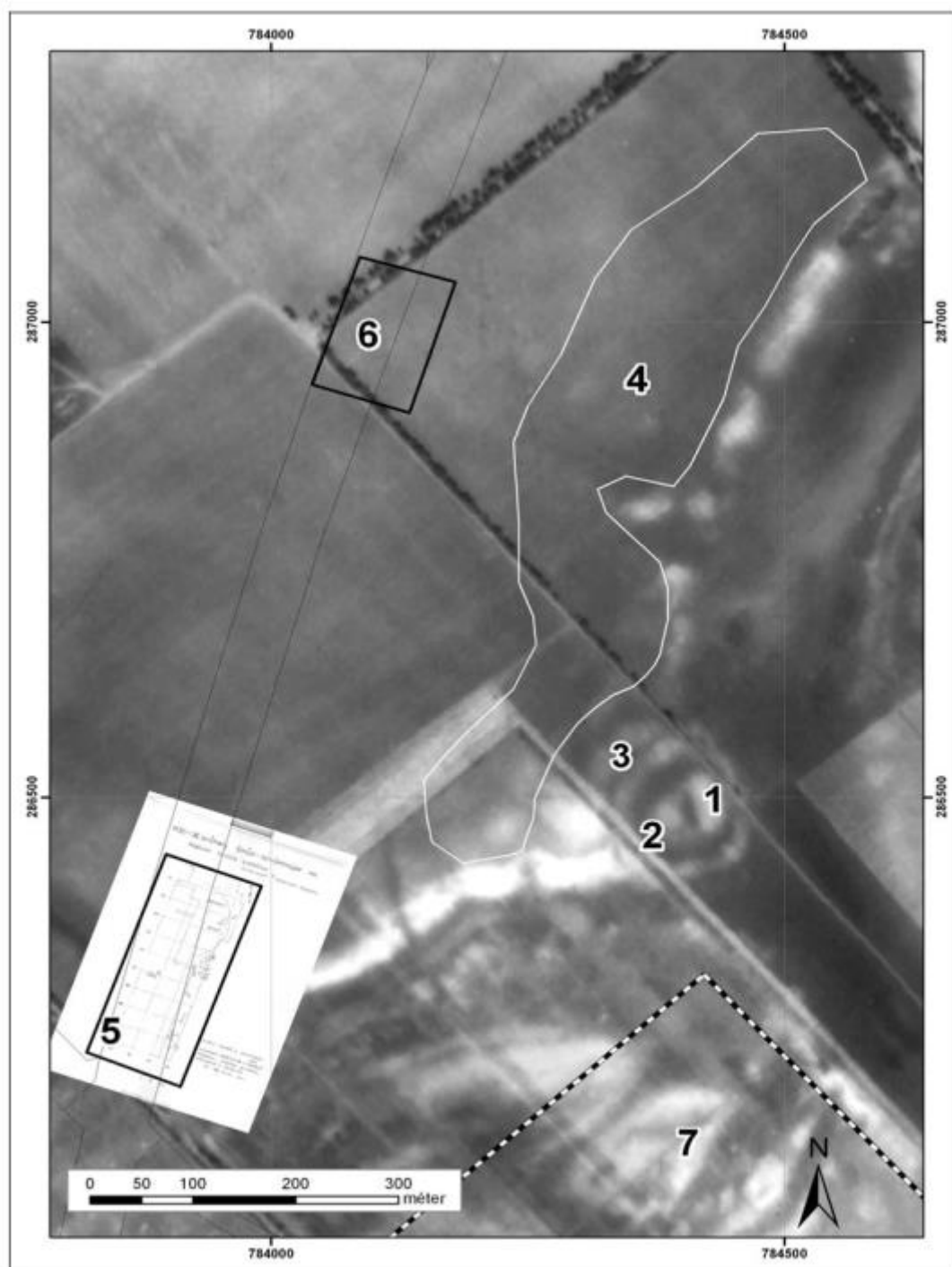

14. ábra A 2003-as hatástanulmány térképe - forrás: Kormányhivatal adattár Miskolc

Emőd-Ispán rét nyilvántartott régészeti lelőhely (63128) területileg átnyúlik Hejőszalonta közigazgatási területére is, de nem azonos geometriailag Hejőszalonta-Ispán rét 42827 lelőhellyel. **A 63128-as lelőhely lehatárolása dűlőnév szintű** (Lsd. „Az adatok minősége”-c. bevezető fejezetet!), továbbá – ismeretlen okból- a hivatalos nyilvántartásba vétel során **a 2003-as hatástanulmányban jelölthöz képest jóval nagyobb terület került lehatárolásra**. A Herman Ottó Múzeum Régészeti Gyűjteménye **egyetlen tárgyat** őriz a területről Molnár György ajándékaaként (HOM Ltsz.: 53.525.1). E tárgy ajándékozó által meghatározott előkerülési helye, az adott dűlő került régészeti lelőhelyként lehatárolásra. Az így dűlőnév szinten lehatárolt lelőhely ÉK-i részét 2019-ben terepbejárással is vizsgálták. A lelőhely nem bizonyult intenzívnek.

Az Emőd-Ispán-réti lelőhely nyugati oldalán folyó Matola-csatorna túloldalán található Emőd-Karola szőlők 89293 számú összetett szerkezetű bronzkori települése, a hozzá tartozó külső teleppel és egy halomsíros temetővel (16537) és a középső bronzkori település temetőjével (16536). Mindezen adatok alapján **az Ispán rét bronzkori használata alátámasztható**. A Karola szőlők lelőhelyen lakó közösség mindennapi használati zónájának, életterének részét képezte, ez magyarázhatja a szórványos lelet-előfordulást.

Emőd- Karola-szőlők és környezetének régészeti lelőhelyei:

2. kép. Emőd-Karola szőlők és Emőd-Istvánmajor (M30/36. lh.) lelőhely és környékének területe az 1964-es légifelvételen. Tell: 1; árok: 2; külső intenzív telep: 3; felszíni szórvány leletek elterjedése: 4; M30/36. lh.: 5; M30/37. lh.: 6; kavicsbánya jelenlegi területe: 7.

15. ábra Régészeti lelőhelyek Emőd-Karola-szőlők területén - Forrás: Fischl-Hellenrandt-Rebenda 2011

Az Emőd-Ispán rét lelőhely létének és intenzitásának magyarázata, tehát a tőle DNy-ra fekvő bronzkori lelőhelykomplexum létével függ össze. Ez a tény is mutatja, hogy miért szükséges nemcsak a beruházási terület, hanem az ún pufferzóna vizsgálata is az örökségvédelmi hatástanulmányok készítése során.

A beruházási terület 1 km-es pufferzónájában az alábbi lelőhelyek találhatók:

azonosító	település	név	jelenség	korszak	tevékenység	egyéb
89293	Emőd	Karola szőlők	település	bronzkor	terepbejárás geofizikai felmérés fémkeresős kutatás	
16538	Emőd	M3–37. lh	szórvány	bronzkor	ásatás	objektum nem került elő
16528	Emőd	M30– M3 összekötő út területe	szórvány	őskor	terepbejárás	Ispán rét ÉNy-i része
16529	Emőd	M30–3 főút– 66. lh	település	őskor neolitikum bronzkor	terepbejárás ásatás	
70137	Emőd	Karola ÉK	szórvány	neolitikum	régészeti felügyelet	
17021	Hejőszalonta	Homokbánya	kincslelet	bronzkor		
16644	Hejőszalonta	Cementgyűű üzem	település urna	császárkor vaskor	ásatás	
92779	Hejőpapi	Bodzás észak 1	település	császárkor	terepbejárás geofizikai felmérés ásatás	
92781	Hejőpapi	Bodzás észak 2	település	bronzkor császárkor	terepbejárás geofizikai felmérés ásatás	
78459	Hejőpapi	Bodza	szórvány	őskor császárkor	régészeti felügyelet	
59258	Hejőpapi	Heves megyei hulladéklerakó	település temető	őskor neolitikum vaskor császárkor császárkor	ásatás	részben átfed a 42830-cal
21082	Hejőpapi	Szemétlerakó	település temető	őskor vaskor	terepbejárás ásatás	

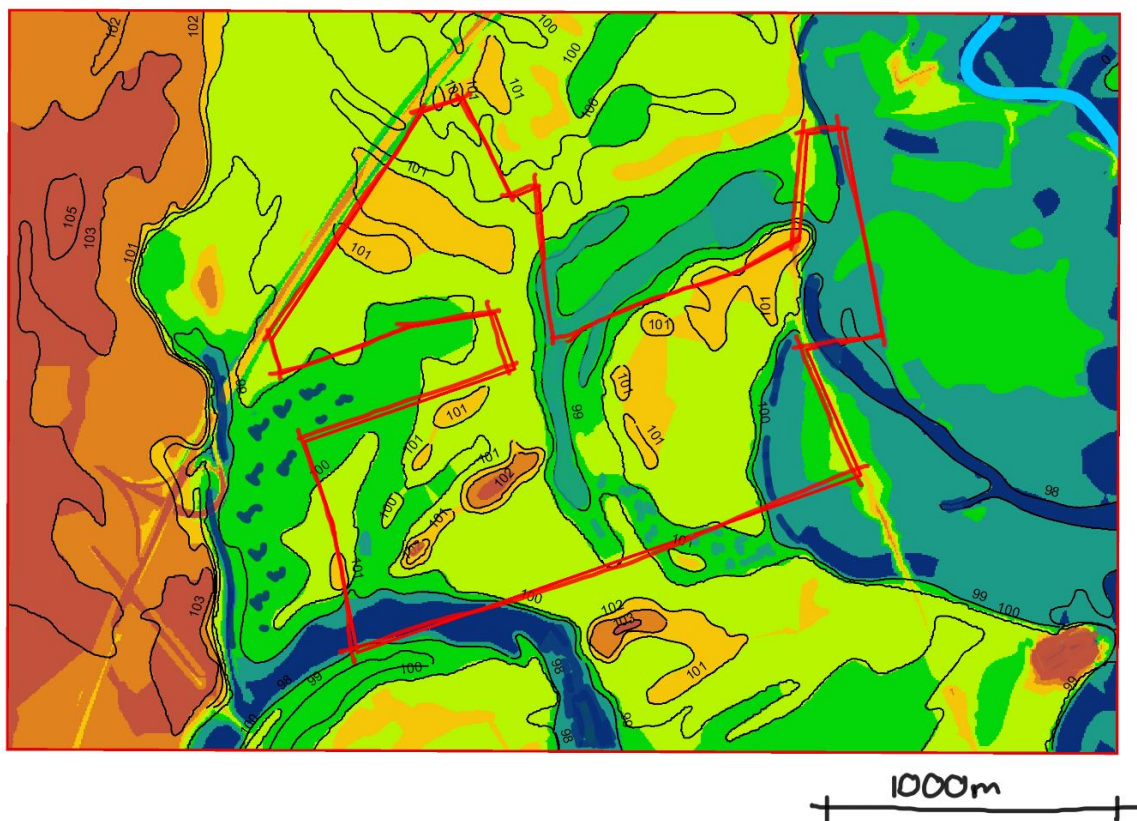
A fent felsorolt régészeti lelőhelyek térképi elhelyezését a történeti értékelésben, korszakonként mutatjuk be.

A régészeti lelőhelyek elhelyezkedését meghatározó földrajzi környezet

A kutatási terület K-Ny- irányban 2,2 Km kiterjedésű. Keleti szélét a Nyékládháza-Mezőcsát út határolja. Ezen az úton keleti irányba csak egy kis kiszögellése nyúlik túl a bányaterületnek. Ez az út a Hejő ártér 96-98 mBf.-en elhelyezkedő sík részét nyugatról határoló, 100-101mBf. magasságú terasz peremén halad. A bányaterület keleti nyúlványa beleér a Hejő-ártérbe.

A régészeti lelőhelyek telepítési tényezőit megérteni, a kutatási területet a relief alapján tagolnunk kell.

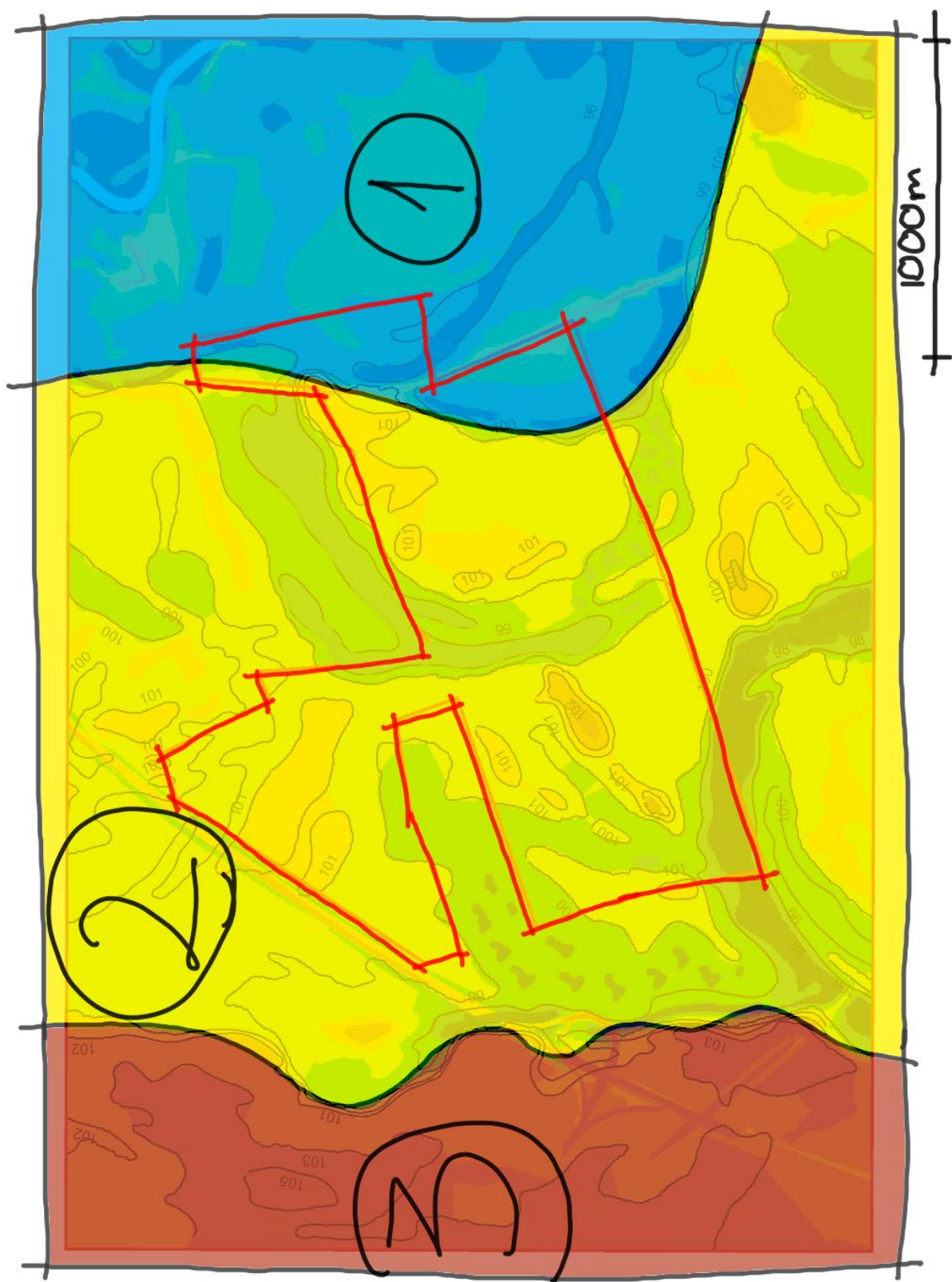
A bányaterületet K-Ny irányban egy elhagyott meder osztja ketté, mely a Hejő árterébe csatlakozik. Az itt található régészeti lelőhelyek számára ez az egykori meder, és annak a partja a legfontosabb telepítő tényező. Látjuk, hogy a terület keleti fele, északi és középső része tekinthető olyan szárazulatnak, kiemelkedéseknek, melyek alkalmasak voltak a megtelepedésre.

16. ábra A kutatási terület domborzati viszonyai

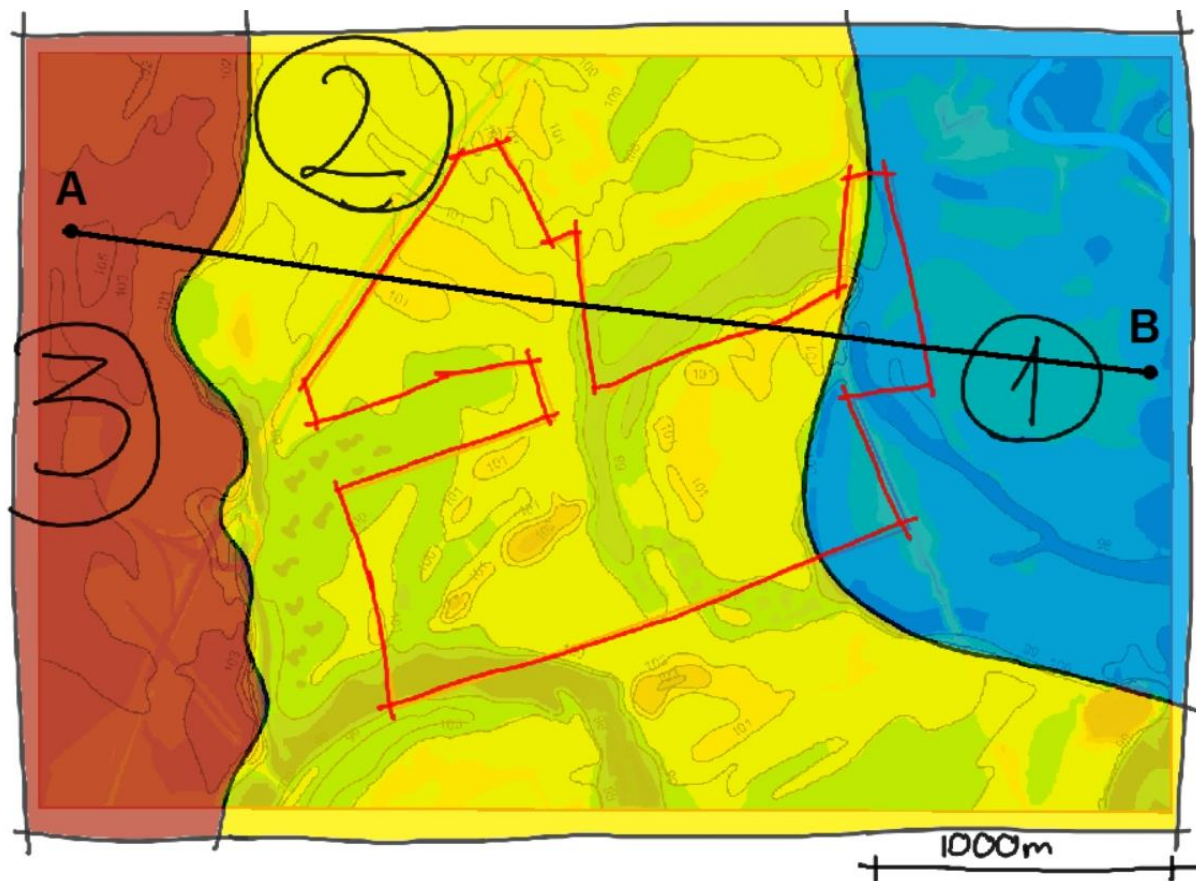
A kutatási terület környezetét a relief alapján 3 részre bonthatjuk.

- 1: Hejő-ártér,
- 2: 100-101 mBf. magasságú szárazulatok, egykori medrekkel tagolva,
- 3: Az Emődtől keletre húzódó dombvonulat pereme, 101-104 mBf. szintekkel jelölve. A perem keleti szélét egykori vízmeder határolja.

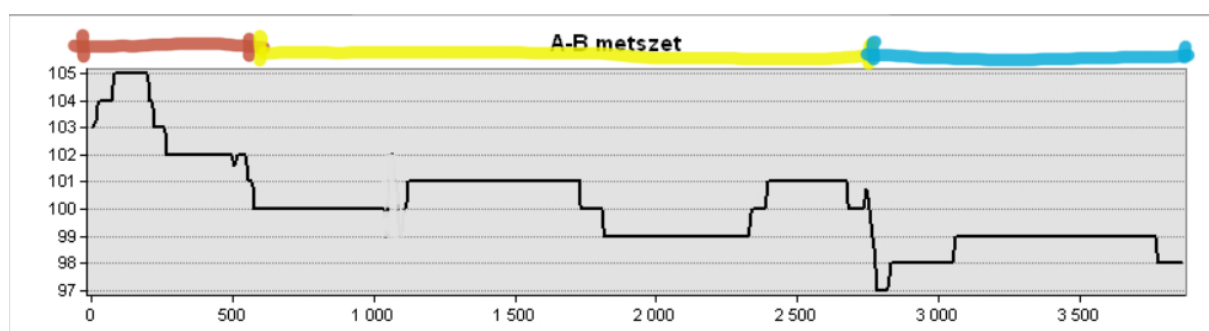
17. ábra A kutatási terület tagolása

A terület jellemző szintviszonyait egy K-Ny-i metszettel mutathatjuk meg:

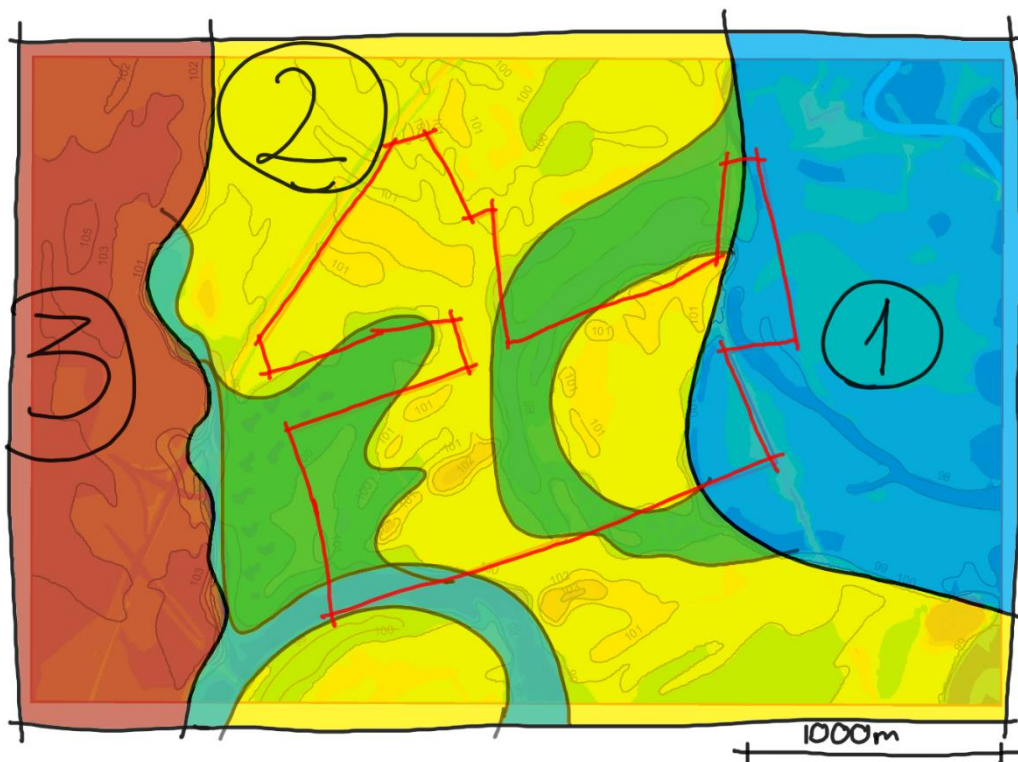
18. ábra A kutatási terület K-Ny-irányú metszete

A kutatási területünket K-Ny-irányban elmetszve, a jellemző szinteket az alábbi metszetünk mutatja:

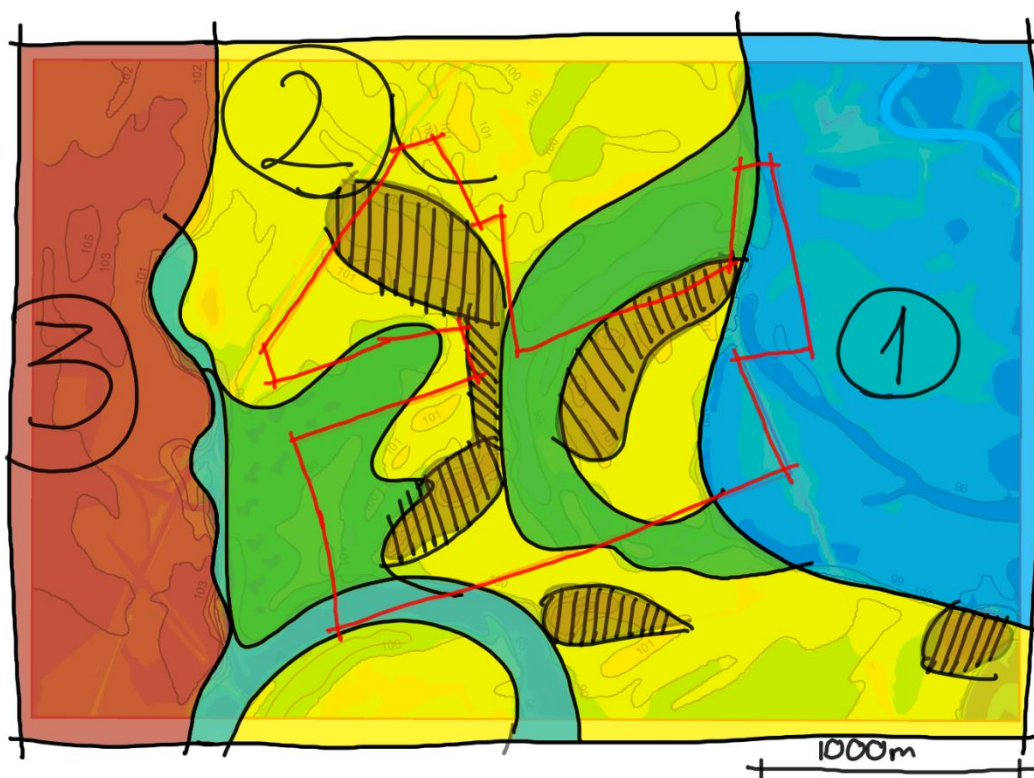
19. ábra A kutatási terület K-Ny-irányú metszete

A 3 részre (Hejő-ártér, száraz sík terület, dombok lába) tagolt kutatási területbe be kell rajzoljuk az egykori vízfolyások medrét.

20. ábra Vízfolyások és mélyedések a kutatási területen

Az egykori vízfolyások medre – mint legmélyebb pontok- mellett a terület markáns kiemelkedéseit is jelölnünk kell.

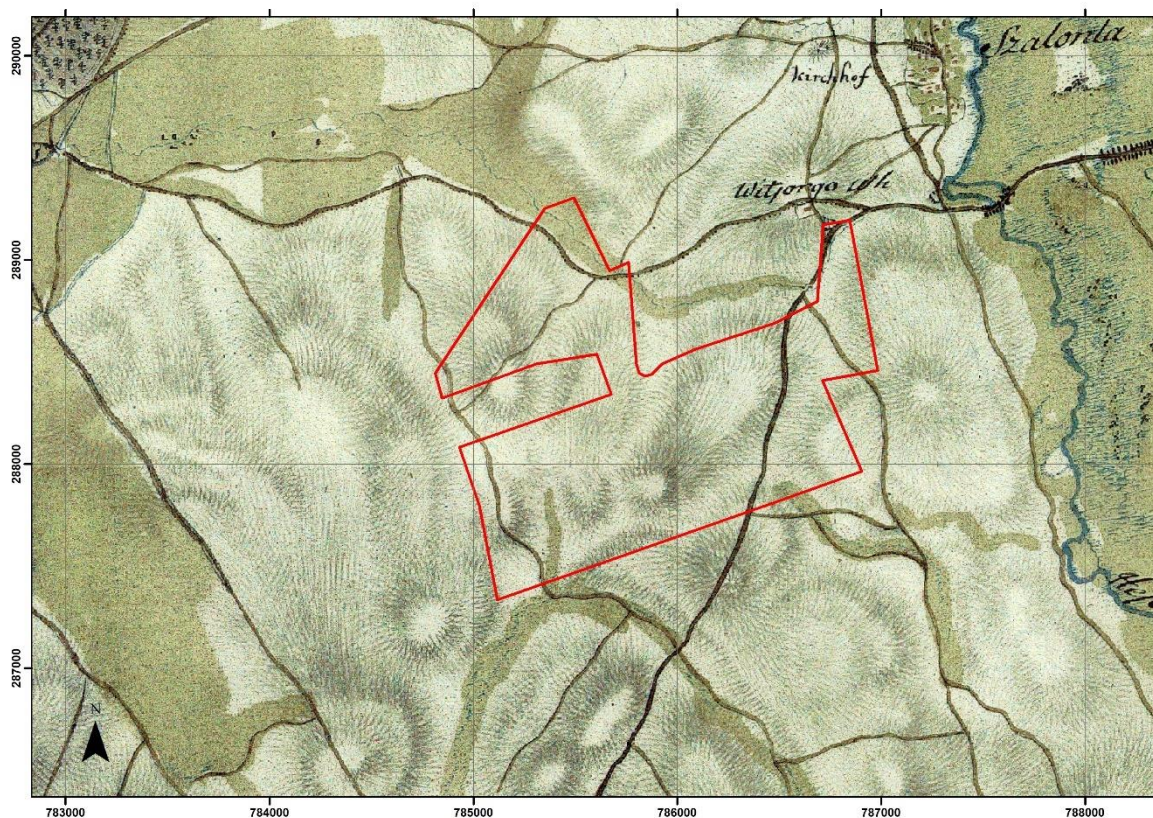

21. ábra A kutatási terület legkiemelkedőbb részei

Fenti szerkezet az alapja a régészeti lelőhelyek elhelyezésének.

A terep fenti tagolása a jelenkori térképek szintadatai alapján készült.

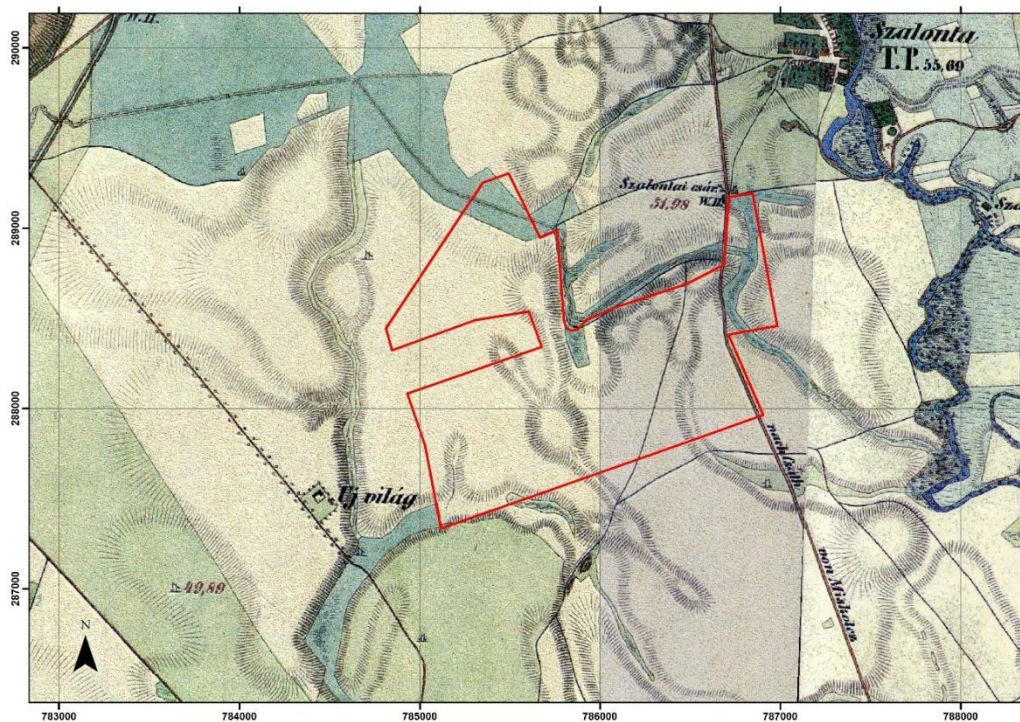
Ha a történeti korok térképeit vizsgáljuk, úgy a 18. század végén készült első, és a 19. században készült második és harmadik katonai felmérés vonatkozó térképlapjait kell elővegyük.

22. ábra Az I. katonai felmérés vonatkozó térképlapja

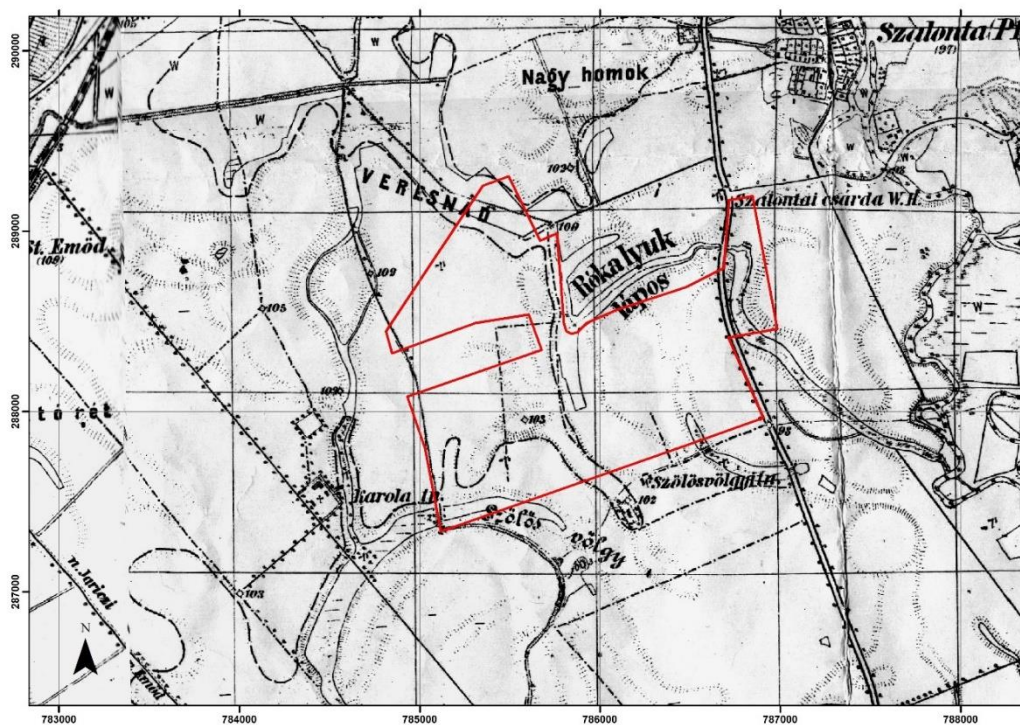
Az első katonai felmérés igen torz térképe mutatja a Nyékládháza-Mezőcsát-út ővét. A többi térképi elem geometriailag igen rossz helyen lett berajzolva.

A II. katonai felmérés már igen pontos mérések alapján készült, így a kutatási területet jól rávetíthetjük e térképre. Láthatjuk a kutatási terület közepén a 19. század elején még aktív vízfolyást, valamint a térkép markánsan mutatja a területünket nyugatról határoló dombvonulatot is.

23. ábra Az II. katonai felmérés vonatkozó térképlapja

A III. katonai felmérés meg is nevezi a kutatási területen lévő vízfolyást, ez a Róka lyuk-lápos.

24. ábra A III. katonai felmérés vonatkozó térképlapja

A területre vonatkozó archív légi-felvételek közül az 1973-as és 1989-es sorozatokat vizsgáltuk át. Egyik sorozaton sem találtunk régészeti jelenségre utaló felszíni mintázatot, vagy olyan mintázatot, mely a területről ismert régészeti lelőhelyek további tagolását lehetővé tette volna.

25. ábra A kutatási terület 1973-as légi felvétele (Fentrol.hu)

26. ábra A kutatási terület 1989-es légi felvétele (Fentrol.hu)

Történeti értékelés

A kutatási területre és annak pufferzónájába eső régészeti lelőhelyeket történeti és településrendszer szempontjából 4 nagy csoportba sorolhatjuk. A csoportok esetében **bolddal szedjük a beruházási területre eső régészeti lelőhelyeket.**

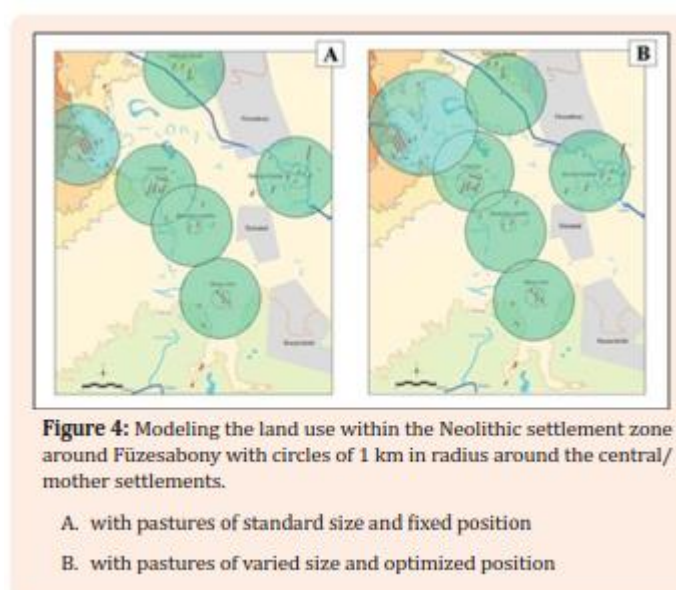
1, Neolitikum: 59258; 70137; 16529; **40562; 40564; 40566; 40568**; 71925; **42827(?)**

Hejőpapi – Heves megyei hulladéklerakó lelőhely (59258) területén feltárássra került egy teljes neolitikus település. Ennek szerkezete azt a felépítést mutatja, melynek első megfigyelésére Füzesabony-Gubakút esetében került sor, több ilyen alaprajzú települést tártak fel továbbá a bükkábrányi bánya bővítését megelőző régészeti kutatások során. A középső neolitikus Alföldi Vonaldíszes Kultúrába tartozó település épületei az ún. hosszúházak, melyek szerkezetileg 5 oszlop illetve karó sor megszokozódásából épülnek fel. A házak helyét a házak hosszanti oldalát kísérő ún. hosszúgödrök még akkor is jelölik, ha a karó és oszlophelyek a humusztalálás során el is pusztultak. E házak a település alaprajzában két sort alkotnak, melyek északon félkörívesen összezárnak. A két ház sor közötti üres rész/utca/közösségi tér központi részén egy kút található. A házak rövidebbik oldalához csatlakoznak a temetkezések. Az épületek azonban a füzesabonyi elemzések alapján nem álltak egy időben, vagyis az utcás szerkezet csak a hosszabb ideig történő település-használat eredménye. A házakból egy időben csak néhány állt, így a település valós képe tanyaudvarszerű lehetett.

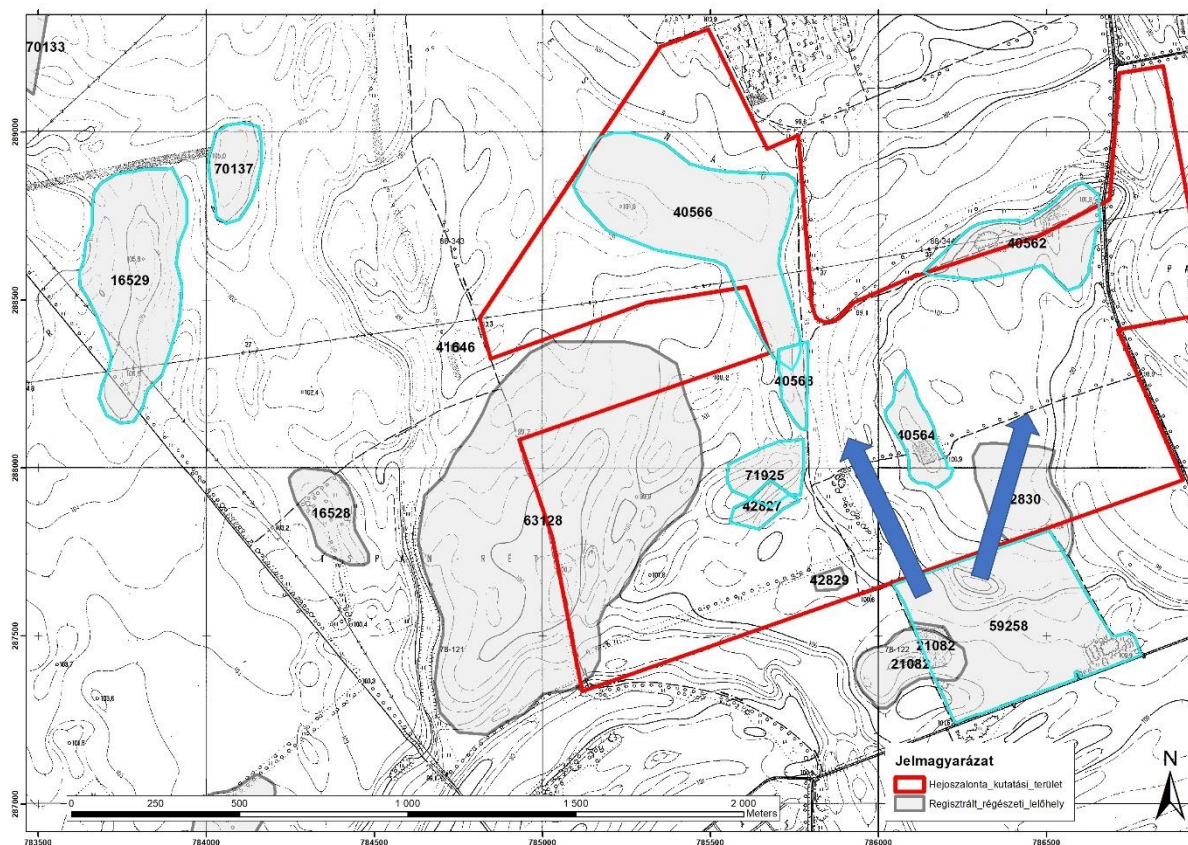
27. ábra Újkőkori település Hejőpapi-Szeméttelap lelőhelyen - Domboroczky et al 2017, fig 5.

A füzesabony környéki kutatásokból ismert, hogy a hasonló felépítésű AVK települések 1–1,5 km sűrűségben foglalnak el őskori életttereket.

28. ábra Újkőkori tájhasználat modellje - Domboroczky et al 2017, fig 4.

E települési szisztéma alapján a 40566-os régészeti lelőhely a „Hejőpapi – Heves megyei hulladéklerakó”- nevű lelőhely központi település körzetéhez tartozó egyik település lehetett. Hasonló, de inkább „tanyaszerű” települést feltételezhetünk a kisebb kiterjedés alapján a 40562 lelőhely esetében is. A közbeeső területek szórványos neolitikus leletanyaga (40564, 40568, 42827? 71925), pedig a települések közötti kapcsolat, tájhasználat jeleiként kerültek elő.

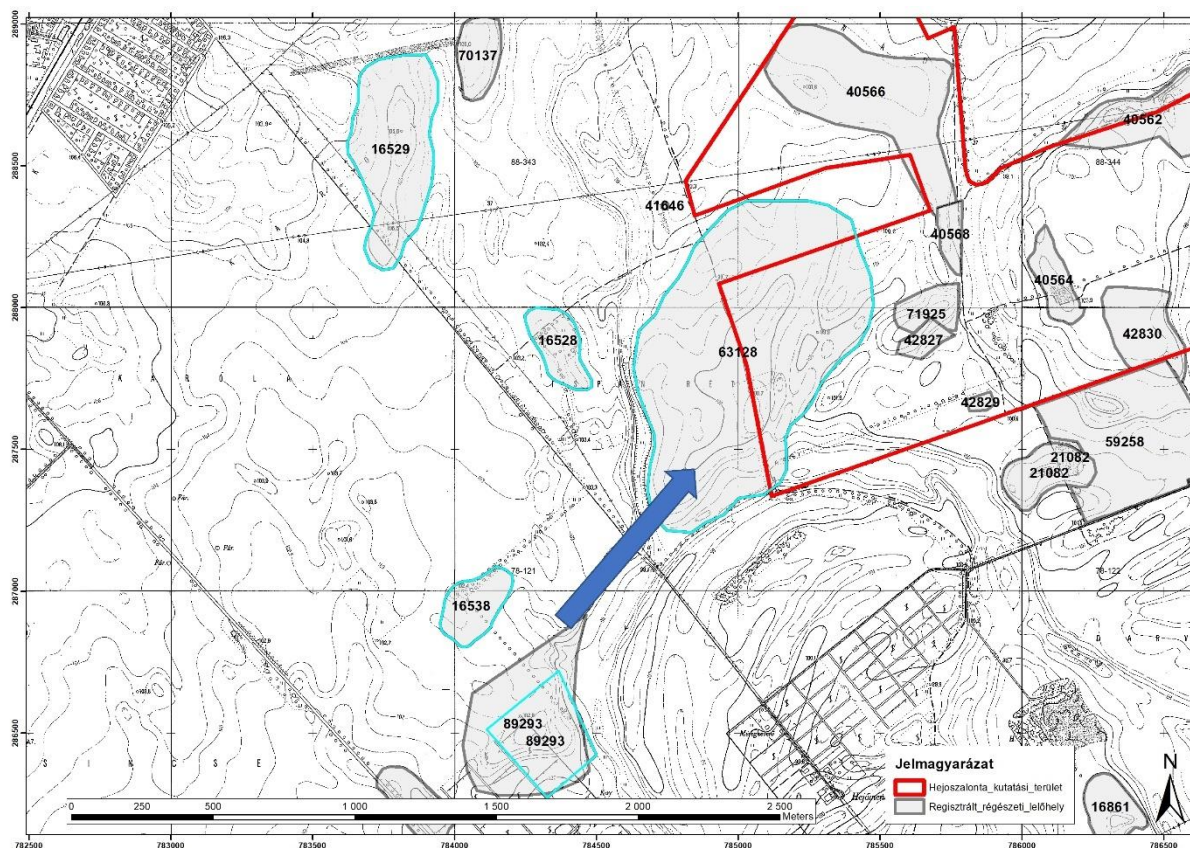

29. ábra Újkőkori településnyomok a kutatási terület környezetében

2, Bronzkor: 89293; 16538; 16529; 16528(?) 63128

Az ismert középső bronzkori településrendszer tagja Emőd Karola szőlők (89293). A fentebb bemutatott összetett szerkezetű települést (többrétegű mag – árok, intenzív külső település, gödrös külső település, több kisebb temetkezési csoport egy km sugarú körön belül) lakó közösség emlékei szórványosan megtalálhatók a település közvetlen környezetében pl.: 63128. Mint írtuk, innen korábban a Herman Ottó Múzeum gyűjteményéből csak egy ajándékként a múzeumba került tárgy ismert, valamint 2019-ben szintén szórványos felszíni leleteket határoztak meg a most vizsgált bányaterület határain kívül eső területen. E szórványos leletek pontos elhelyezkedését nem ismerjük.

A régészeti lelőhely intenzitását a 2021-es terepbejárásokkal pontosítottuk, az már e fejezetben előre bocsájtható, hogy a 63128-sz. régészeti lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő poligonjának a határai a most ismert formában nem tarthatók. (Isd. később!)

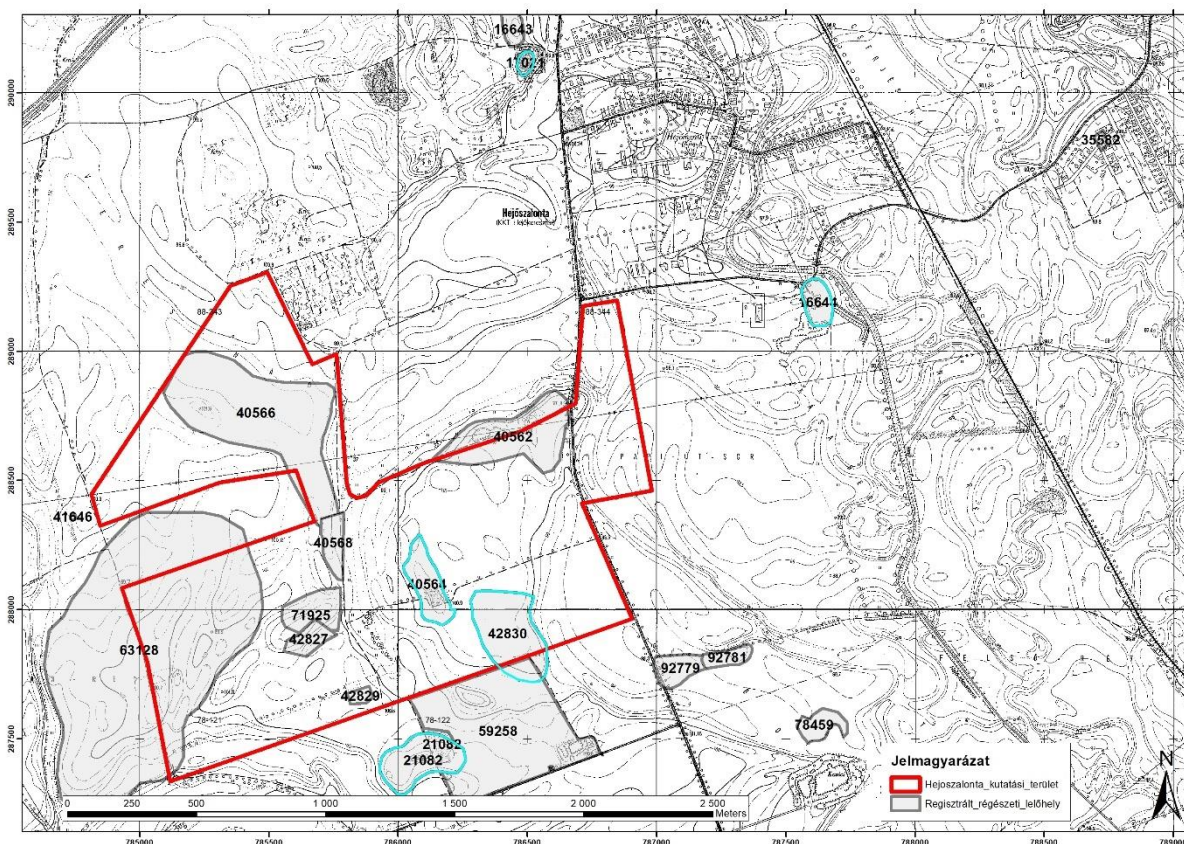

30. ábra Bronzkori településnyomok a kutatási terület környezetében

3, Vaskor: **40564; 42830; 16644; 17021; 21082;**

A 40564 és a 42830 területek próbaásatása során vaskori/szkíta településjelenségek kerültek elő. Egy közelben előkerült szkíta tükörnyél kapcsolható a hejőszalontai Temetősorhoz (17021. Lh, Kemenczei 2009, 122) és a település területén a Cementgyűrű üzem ásatásához is. Noha az elmúlt évek ásatási számos nagyméretű, kézművesközpontként definiált szkíta települést is napvilágra hoztak (Szikszó-Hellring, Salgótarján-Ipari park) a szkíta települések általában kisméretű, tanyasias jellegű, szórt településszerkezeti képet mutatnak. E képbe jól illik a vizsgált terület próbaásatásának eredménye és Hejőszalonta további vaskori lelőhelyei. A szkíták az ie. 3. században a nyugatról érkező kelta lakossággal közösen használták ezt a területet. Erre jó példa a szintén a Bükkábrányi bánya területén feltárt szkíta-kelta település vagy a Muhi-Kocsmadombon feltárt folyamatos használatú temető. A 21082-es lelőhelyen (Hejőpapi-Szemétlerakó) előkerült kelta temető települése még nem ismert a kutatás számára. A szkíták által intenzíven használt terület további lakottsága azonban a temető

előkerülésével bizonyított. A Mezőkeresztes-zöldhalompusztai aranyszarvas temetkezési halmának közelsége és a hejőszalontai Temetősorhoz köthető lelet esetleg a temetődomb mesterséges halmának szkíta kurgánként történő meghatározását is felvetik.

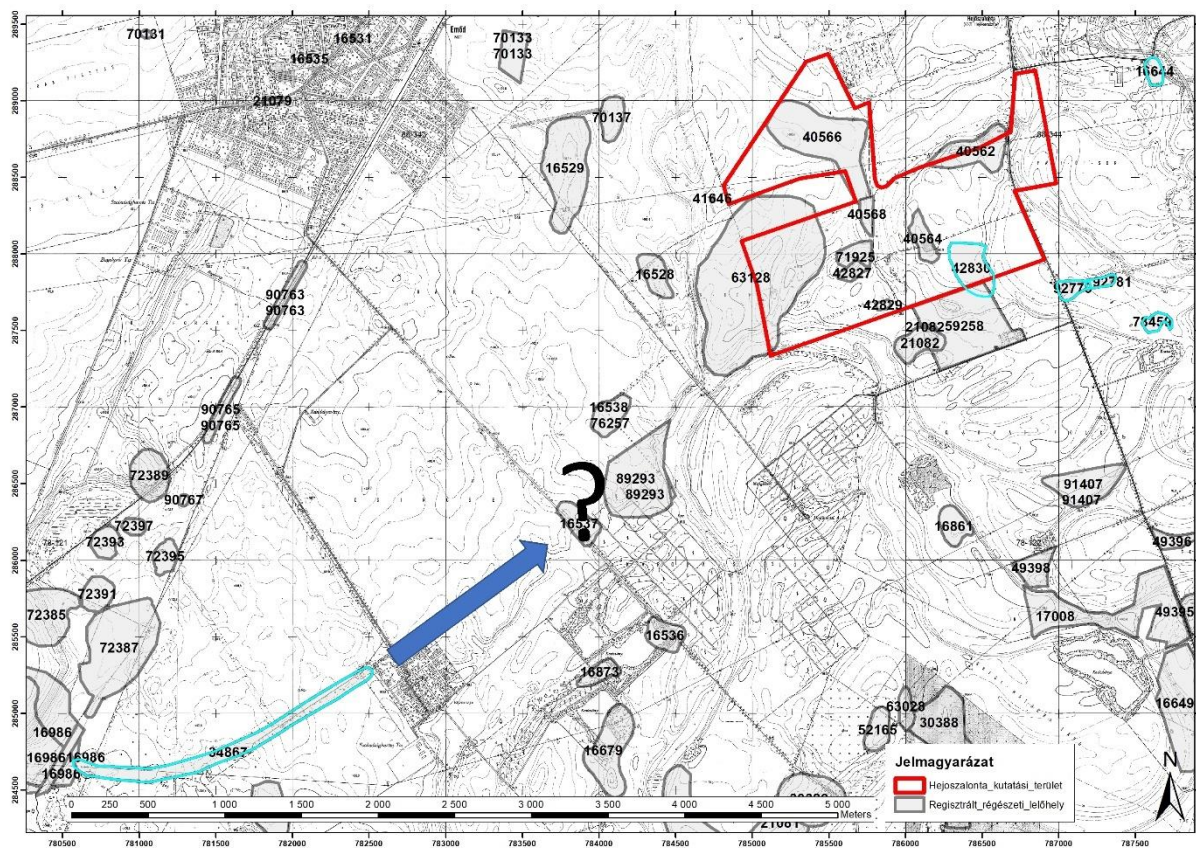

31. ábra Vaskori településnyomok a kutatási terület környezetében

4, Császárkor: **42830**; 16644; 92779; 92781; 78459; 34867

A római császárkor idején (Kr.e. 1. század közepétől az 5. századi hun időszakig) az alföld területén az iráni eredetű szarmaták éltek. Településterületüket elsősorban a feltehetően hozzájuk köthető 3. sz-i építésű Csörsz árok vonaláig számítjuk (Garam-Patay-Soproni 1983). E vonaltól északra különböző eredetű germán népek jelenléte ismert (quadok, vandálok, gótok, gepidák.)

A vizsgálati terület környezetében két Csörsz-árok nyomvonal is ismert. Az egyik a területtől délre vezet, míg a másik, Emőd-Tatárdomb alatt halad el (34867), és éppen a kutatási területen található egykori vízfolyások irányába vezet, de a kutatási területen már nem lehetett pontosan követni. E területen több szarmatának meghatározott régészeti lelőhely található, így számolnunk kell e terület szarmata kori használatával is.

32. ábra Császárkori településnyomok és temető a kutatási terület környezetében

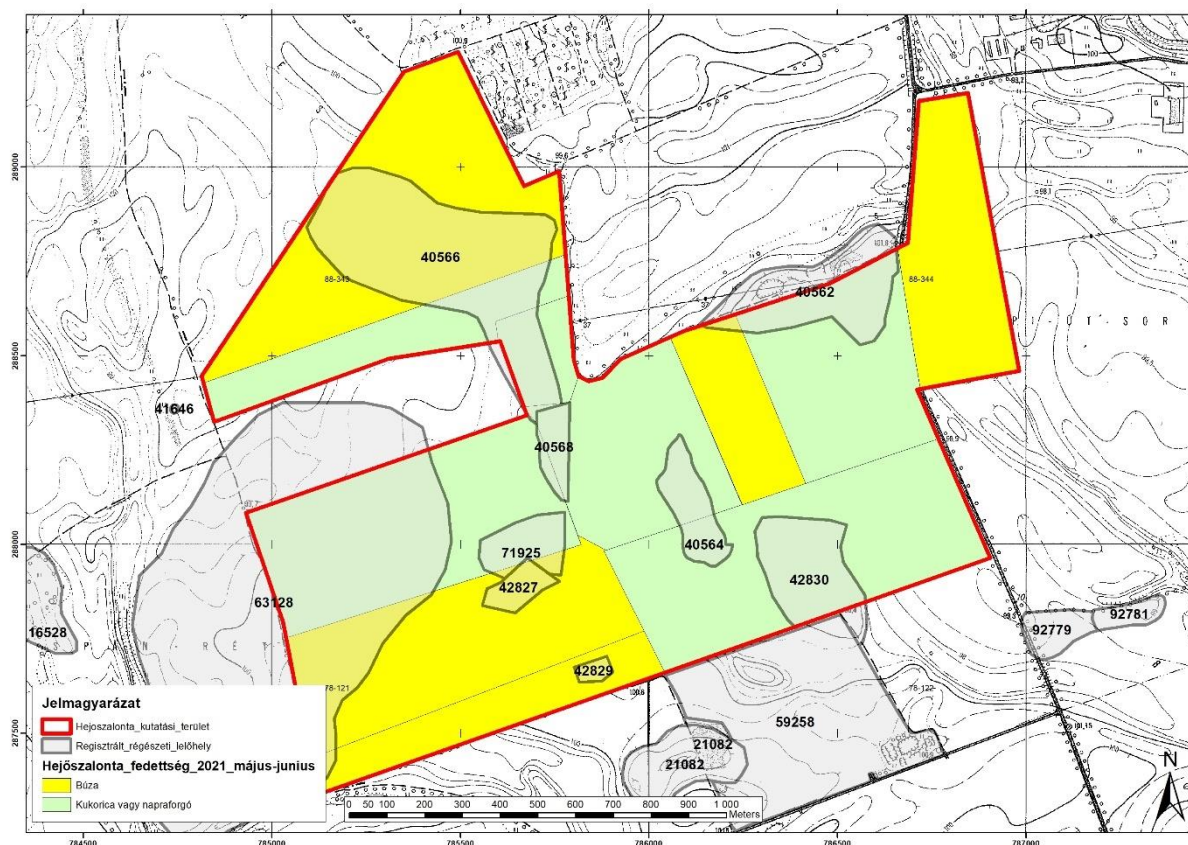
A vizsgált terület tájhasználatát ezek alapján szórványosan a bronzkorhoz, erőteljesen pedig a középső neolitikumhoz, a vaskorhoz (szkíták és kelták) és a császárkori szarmatákhoz köthetjük.

A 2021-es régészeti terepbejárások eredményeinek az összefoglalása

A kutatási területet 2021. május-júniusában részben magas gabona (búza), részben éppen sarjadó kukorica és napraforgó fedte.

A régészeti terepbejárást ebben az időszakban csak a kukoricával és napraforgóval fedett területen lehetett elvégezni. A gabonával fedett területeken csak az aratást és a felszín tárcsázását követően lehet folytatni a régészeti terepbejárást. Az aratást követően 2021 szeptember-októberben folytattuk a régészeti terepbejárást.

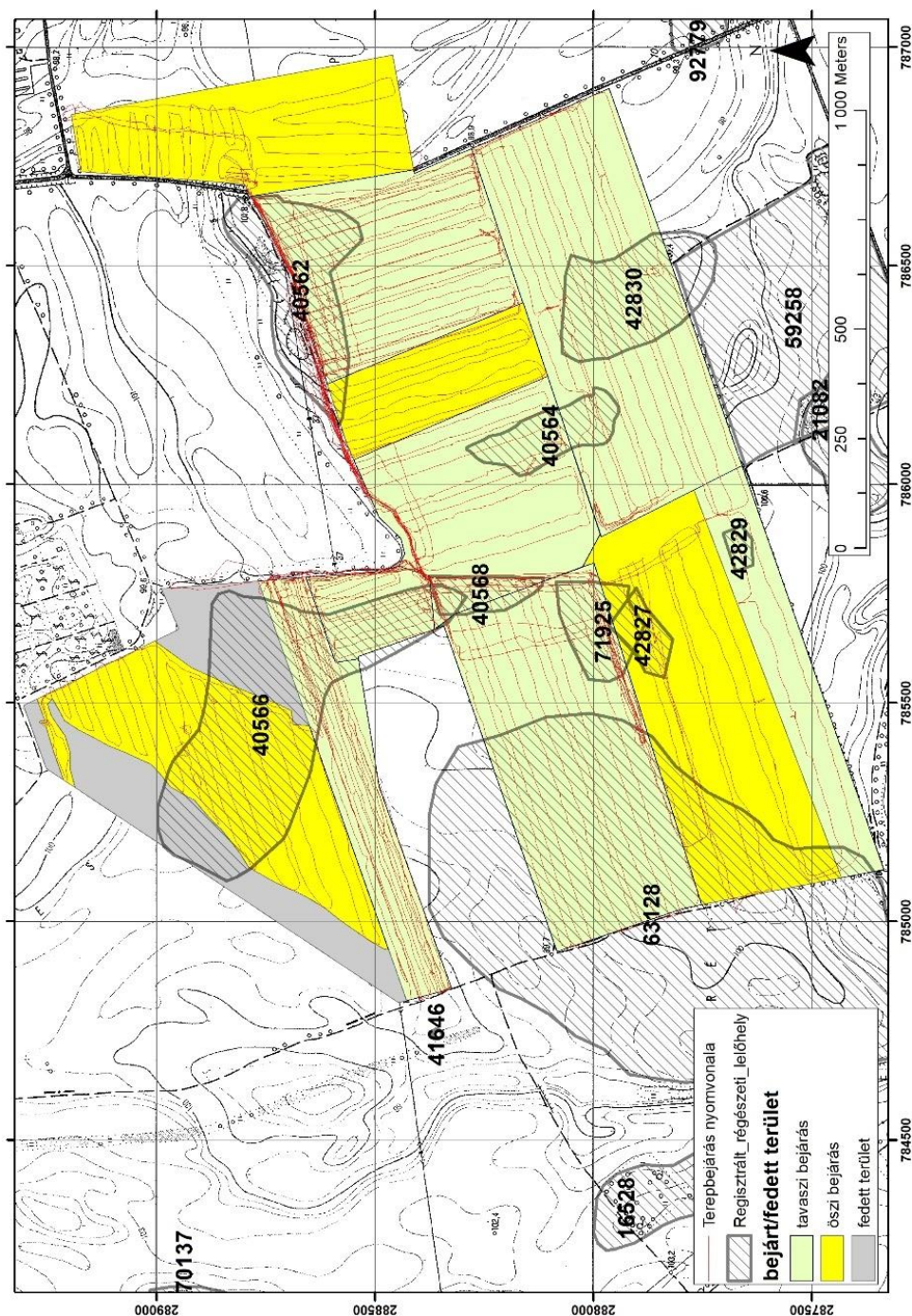
A kutatási terület fedettségét az alábbi térképünk mutatja.

33. ábra A kutatási terület fedettsége 2021. május-június hónapban. Ennek függvényében a zölddel jelölt területek régészeti terepbejárását május-június hónapban tudtuk elvégezni, míg a sárgával jelölt területekét szeptember-október hónapokban.

Összesen 215 hektár régészeti terepbejárást végeztük el. A gyalogosan bejárt nyomvonal hossza összesen 123,8 km volt. A régészeti terepbejárást Dr. Pusztai Tamás és Pusztainé Dr. Fischl Klára végezte, közreműködött még Pusztai Klára, Pusztai Lili és Pusztai András.

A bejárást egymástól 10-15 méteres távolságban végeztük. A tervezett bányaterület minden részén lehetett úgy tervezni a terepbejárást, hogy az szántott, tárcsázott, fedetlen legyen. Egyedül a 40566-sz. régészeti lelőhely területén, a bányatelek É-i felében találtunk olyan felületeket, ahol a búza aratását követően a terület használója a tarlót felgyújtotta, de a tarlóégetés nem járt sikerrel, és így e helyen a felszín teljesen fedett volt. A bejárást nyomvonalát, valamint a fedett területeket az alábbi térképünk mutatja:

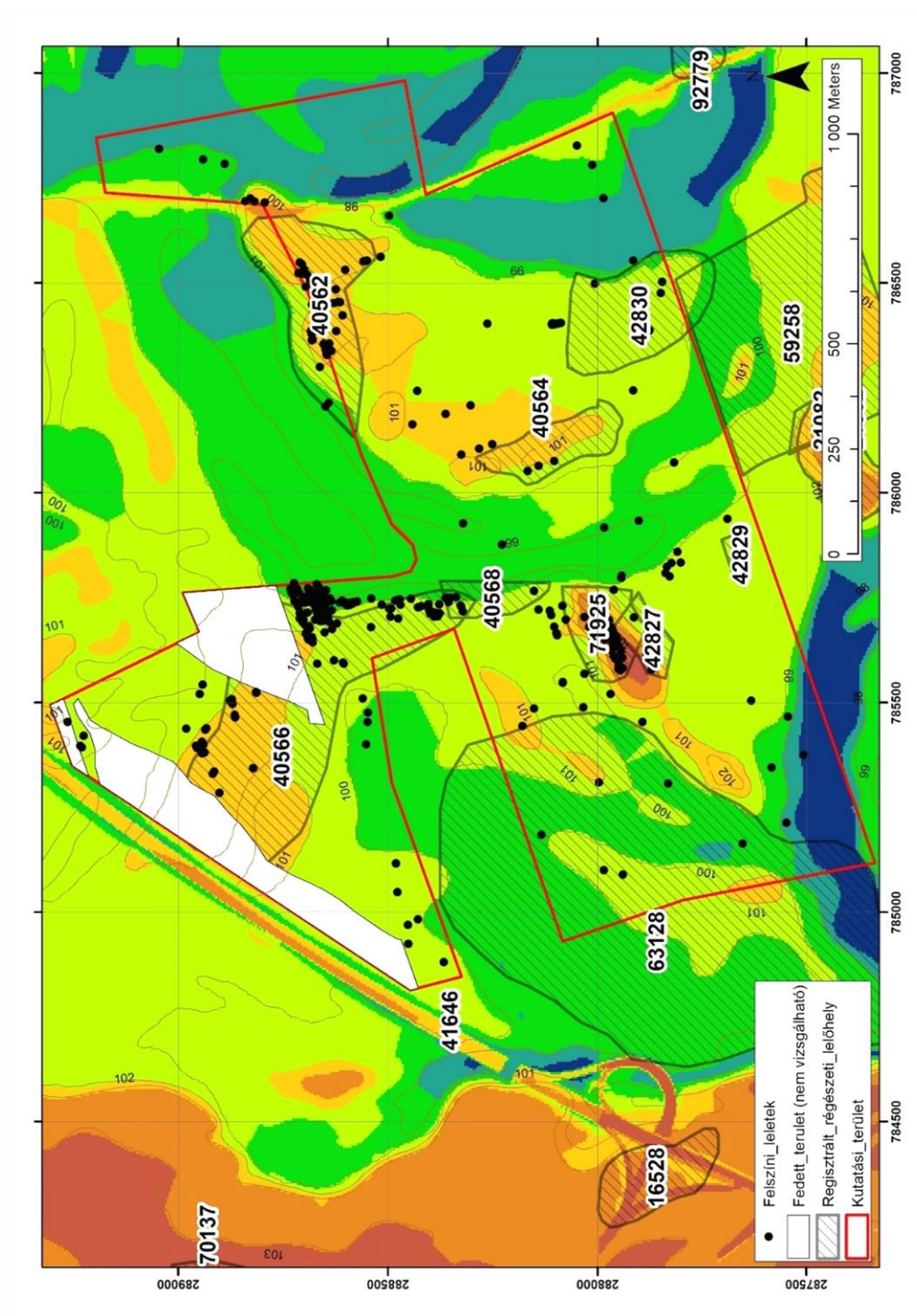

34. ábra A 2021. tavaszi és őszi terepbejárást nyomvonala (piros színnel jelölve)

A régészeti terepbejárás során gyűjtött felszíni leletek alapján meghatározott régészeti korszakok megegyeznek az adott régészeti lelőhely kapcsán a történeti értékelés-fejezetben leírt eddig megismert korszakokkal.

Gyakorlatilag majd minden lelőhely kapcsán elmondható, hogy a terepbejárás során előkerült régészeti leletek többsége az újkőkorba sorolható. Ki kell emelnünk, hogy a bányaterület határain belül található régészeti lelőhelyek az újkőkor tekintetében együttesen sajátos képet mutatnak. Míg a kutatástörténeti fejezetben leírt Füzesabonyi, vagy bükkábrányi, hasonló korszakból származó egykori települések oly módon rajzolhatók meg, hogy egy-egy településen igen nagy mennyiségű épületet kell elképzelnünk, addig a hejőszalontai kutatási területre inkább egy szórt településstruktúra a jellemző. A kutatási terület minden jelentősebb kiemelkedésén állhatott 2-3 lakóépület e korszakban- ezeket ma egy-egy régészeti lelőhellyel azonosíthatjuk.

A 2021. év során végzett terepbejárásokon meghatározott felszíni leletek elhelyezkedését az alábbi térképünk mutatja:

35. ábra A 2021. tavaszi és őszi terepbejárás során meghatározott felszíni leletek elhelyezkedése.

A felszíni régészeti leletek által jelölt régészeti lelőhelyek lehatárolását, a régészeti lelőhelyek tagolását segíteni, vizsgáltuk, hogy a meghatározott régészeti leletek milyen távolságban kerültek elő

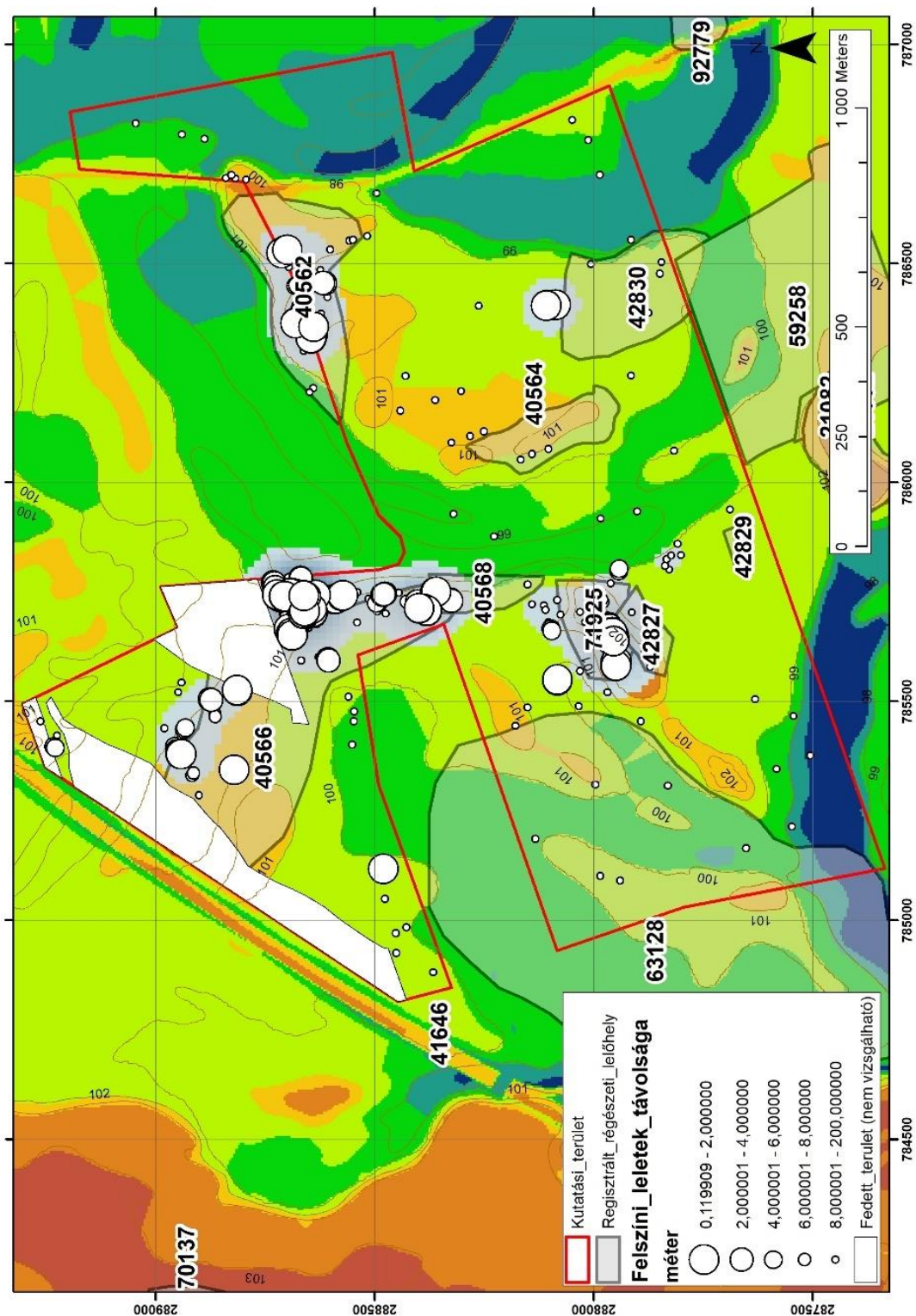
egymástól. Amennyiben egymás közelében 2-4- vagy 8 méter távolságon belül sok régészeti lelet kerül elő, úgy e területet a régészeti lelőhely magtarületének tekintettük.

Azokat a felszíni régészeti leleteket, melyek a többi lelettől 8 és 200 méter távolság között helyezkednek el, peremterületi, vagy szórvány leletként interpretáltunk.

Elvégeztük a felszíni leletek kernel-sűrűség elemzését, ami szintén segített a régészeti lelőhelyek központi területét meghatározni.

Ezen elemzéseket minden esetben össze kell vetni a domborzati és vízrajzi viszonyokkal.

Az elemzés alapjául szolgáló alábbi térképünkön feltüntettük a bányatelek határát (piros), a régészeti terepbejárással nem vizsgálható, fedett területet, a közhiteles nyilvántartásban szereplő, regisztrált régészeti lelőhelyek határait (szürke), a felszíni leletek egymástól való távolságát mutató diagrammot (fehér körök), valamint a leletek eloszlása alapján készített Kernel-sűrűség diagramot (a fehér körök környezetének szürke átmenetes zónája):

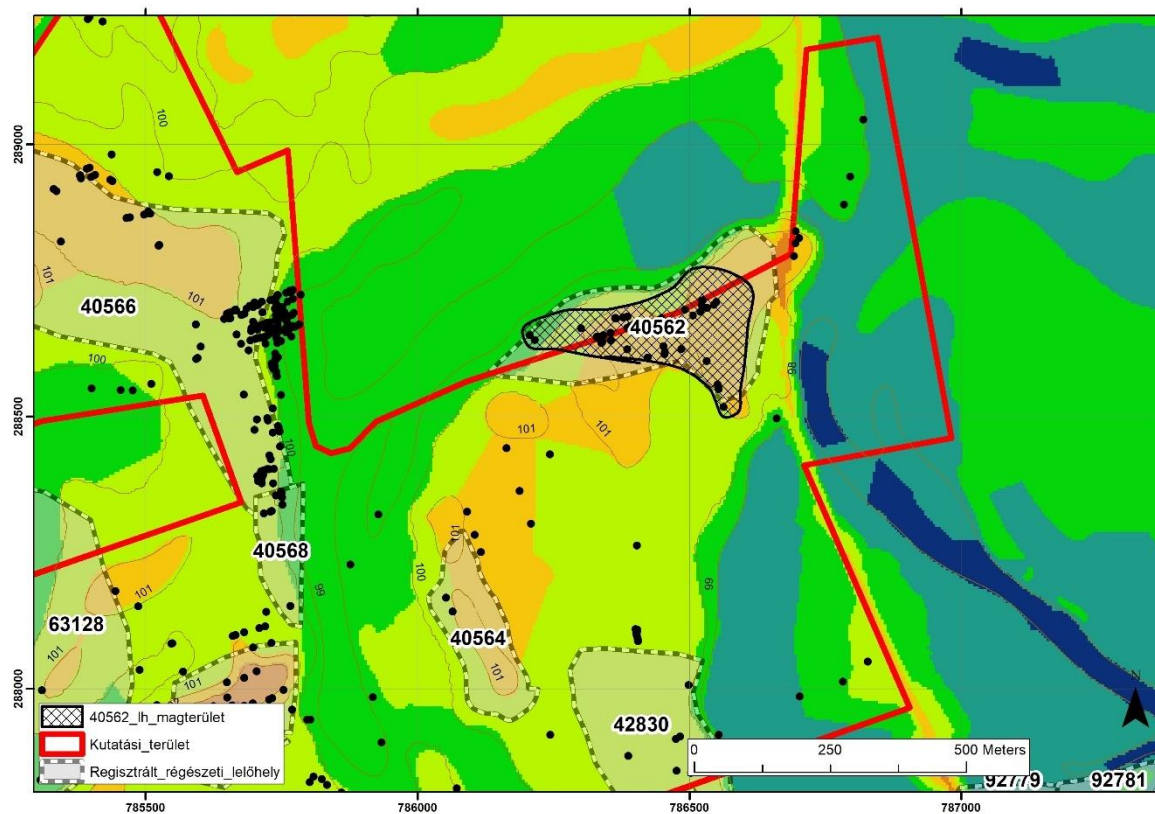

36. ábra A régészeti lelőhelyek felszíni leletek egymástól való távolsága alapján megrajzolható magterületei

Az egyes régészeti lelőhelyek leírása

40562. sz. lelőhely

A régészeti lelőhely területe a kutatási területen belül (a 40566-sz. lelőhely után) a felszíni leletek alapján a második leggazdagabb régészeti lelőhely. Pelyvával és kaviccsal soványított újkőkori kerámia került elő.

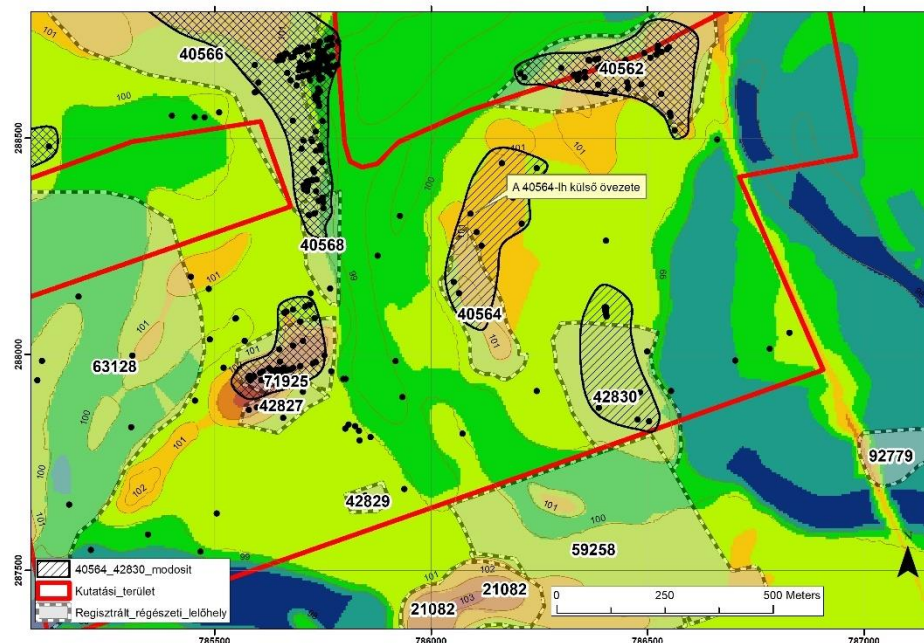
37. ábra A 40562. lelőhely kiterjedése

38. ábra A 40562. lelőhely leletei

40564. sz. lelőhely

A 40562. sz. lelőhellyel azonos kiemelkedésen található. Szórványosan, egymástól nagyobb távolságba kerültek elő újkőkori felszíni leletek. A lelőhely ismert határain túl is találtunk nagyon szórványosan felszíni leleteket. E leletek a már ismert lelőhelyen feltételezhető épületek által jelölt település külső övezetét jelölhetik. Ez új leletek alapján módosíthatók a lelőhely határai.

39. ábra A 40564. lelőhely kiterjedése

A pelyvával soványított kerámia mellett egy fogazott kőpenge is előkerült.

40. ábra A 40564. lh. leletei

40566. sz. lelőhely

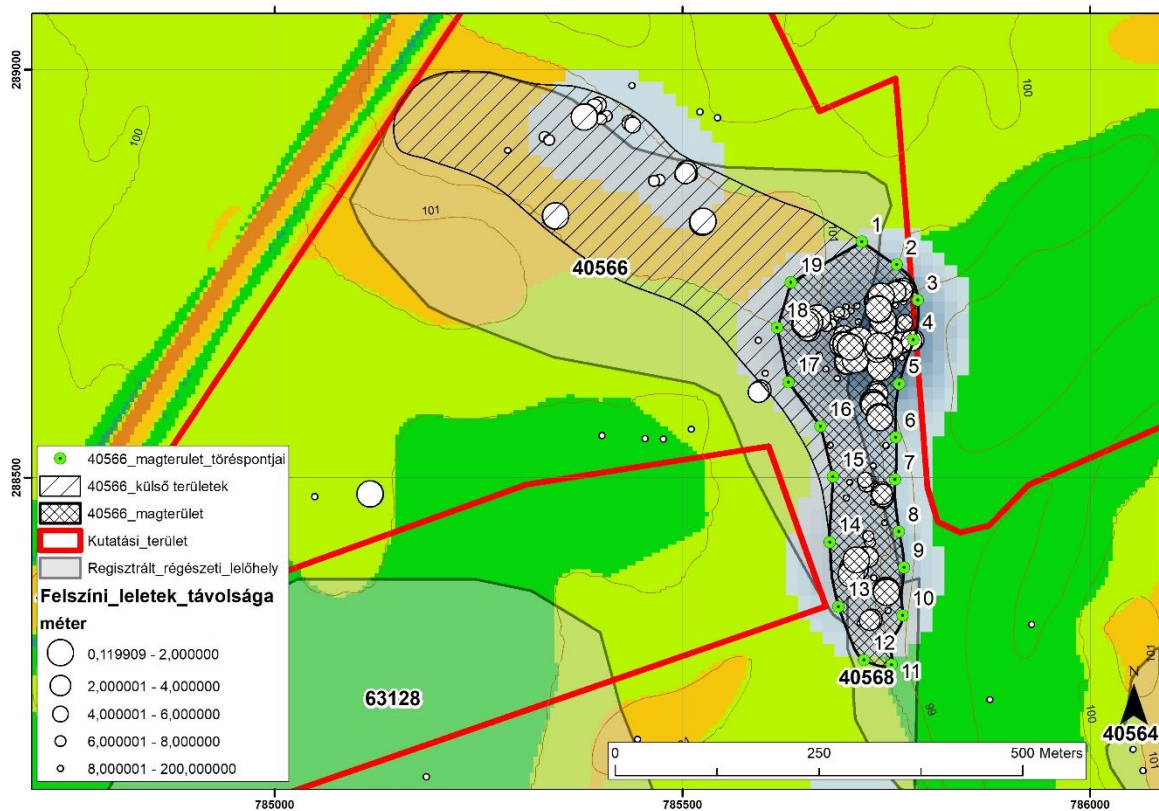
A kutatási terület legintenzívebb régészeti lelőhelye. Az egykori vízfolyás nyugati partján, közvetlenül a víz mellett álló házakra nagy mennyiségű kiégett agyagtapasztás- töredék és újkőkori kerámia utalt.

Intenzitás tekintetében két részre osztható: egy extrém módon intenzív felszíni leletek által jelölt magterületre, és egy szórványos felszíni leletek alapján jelzett külső területre.

A magterületet az alábbi koordinátákkal jelölt poligonon határolhatjuk le:

psz	EOV_y	EOV_x
1	785720,34	288788,95
2	785762,88	288760,93
3	785788,85	288717,35
4	785783,11	288668,85
5	785765,83	288614,63
6	785761,75	288548,85
7	785760,93	288497,29
8	785765,62	288433,46
9	785771,83	288389,31
10	785770,28	288330,55
11	785756,71	288270,23
12	785722,69	288275,90
13	785691,57	288341,25
14	785680,63	288420,44
15	785684,52	288500,63
16	785669,43	288562,51
17	785630,19	288616,84
18	785615,86	288683,79
19	785633,21	288739,08

A lelőhely a felszíni leletek alapján összeolvad a 40568. sz. lelőhellyel. A 40566. sz. lelőhely kiterjedését a felszíni leletek alapján módosíthatjuk.

41. ábra A 40566. lh. kiterjedése, magterületének és külső területének lehatárolása

Az egyik edény belsejében seprős minta lenyomatait találtuk

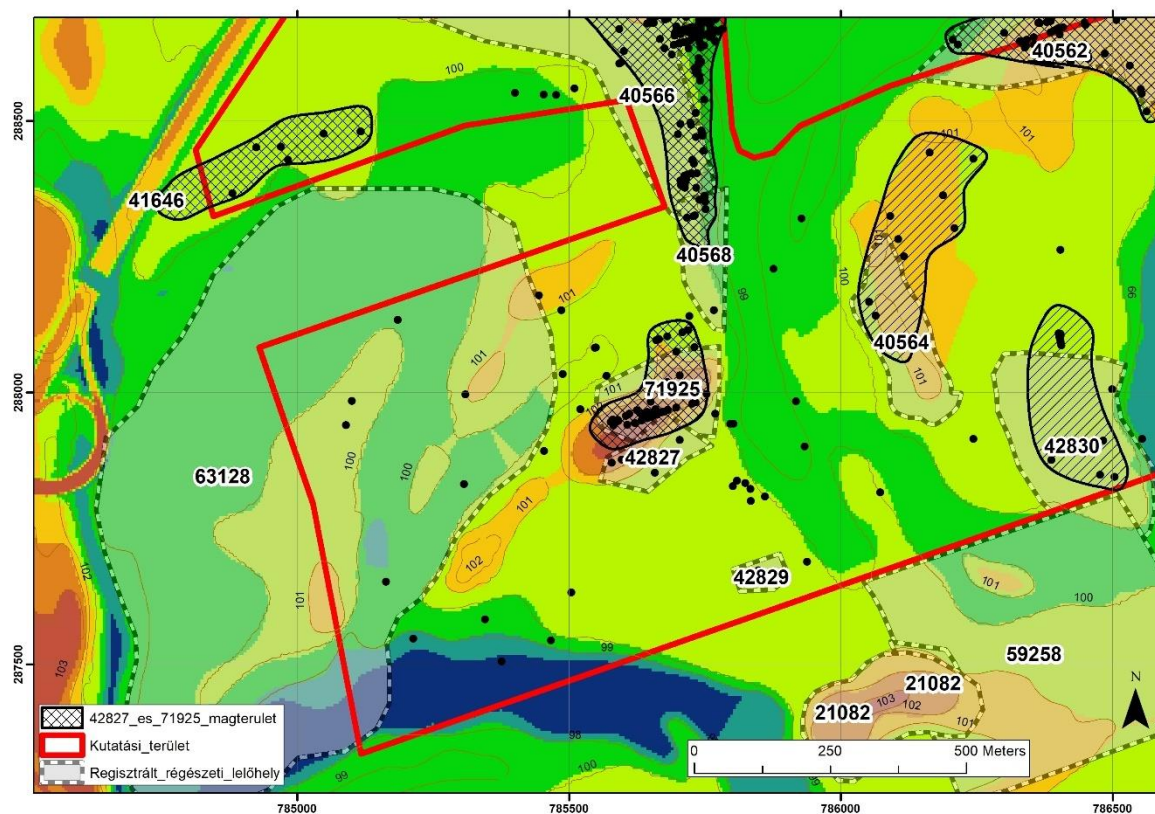
42. ábra Textil minta a 40566. lh. egyik edényének belsejében

43. ábra A 40566. lh. leletei

42827 és 71925. sz. lelőhelyek

A két lelőhely egy településrészt jelöl. A kutatási terület legmagasabb kiemelkedése erősen lepusztulhatott, a majdnem humusz mentes, homokos felszínen igen sok felszíni lelet került elő, melyek az újkőkorbá sorolhatók.

44. ábra A 42827 és 71925. sz. lelőhelyek

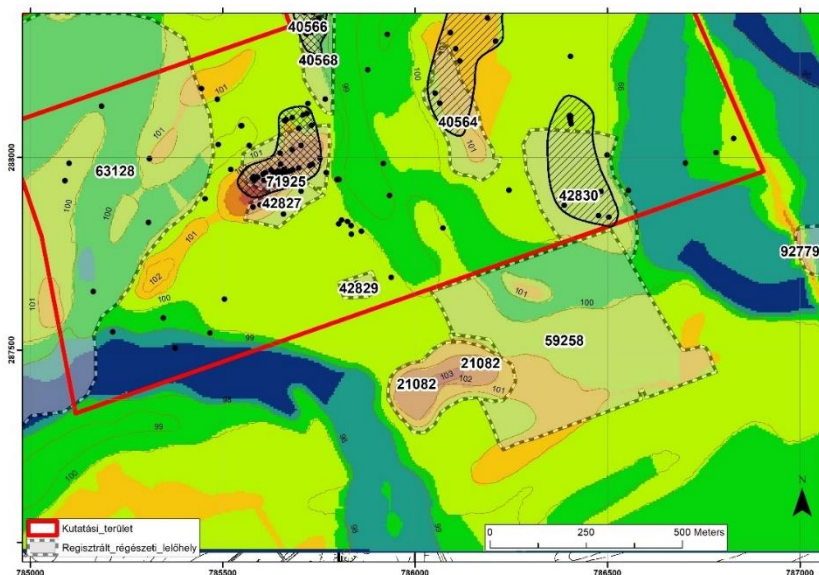
45. ábra A 42827.sz. lelőhely leletei

46. ábra A 71925. sz. lh. leletei

42829. sz. lelőhely

A 42829. sz. lelőhely határait nem kellett módosítani. Itt nagyon kevés, újkőkori felszíni lelet került elő, kis leletsűrűséget mutatva.

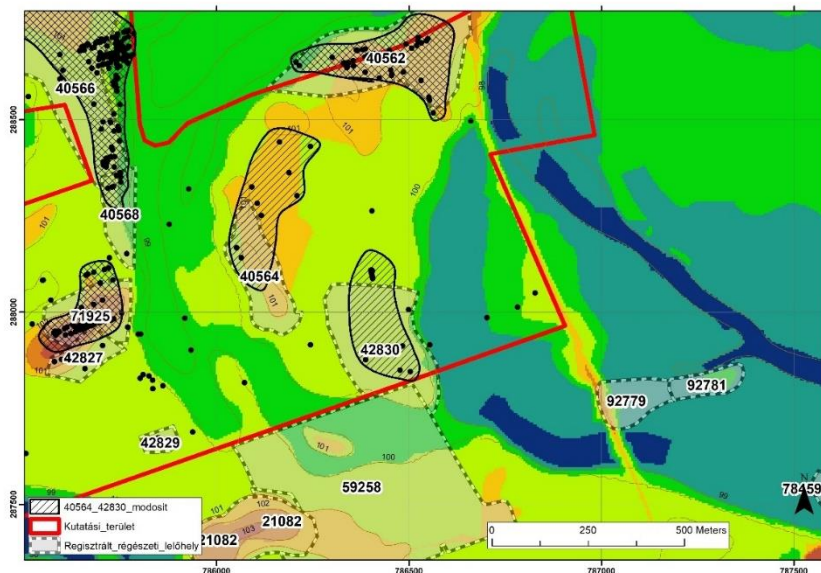
47. ábra A 42829. sz. lelőhely

48. ábra A 42829. sz. lelőhely leletei

42830. sz. lelőhely

A 42830. sz. lelőhely határait a földrajzi környezet, valamint az újkőkorra meghatározható felszíni leletek elhelyezkedése alapján pontosítottuk.

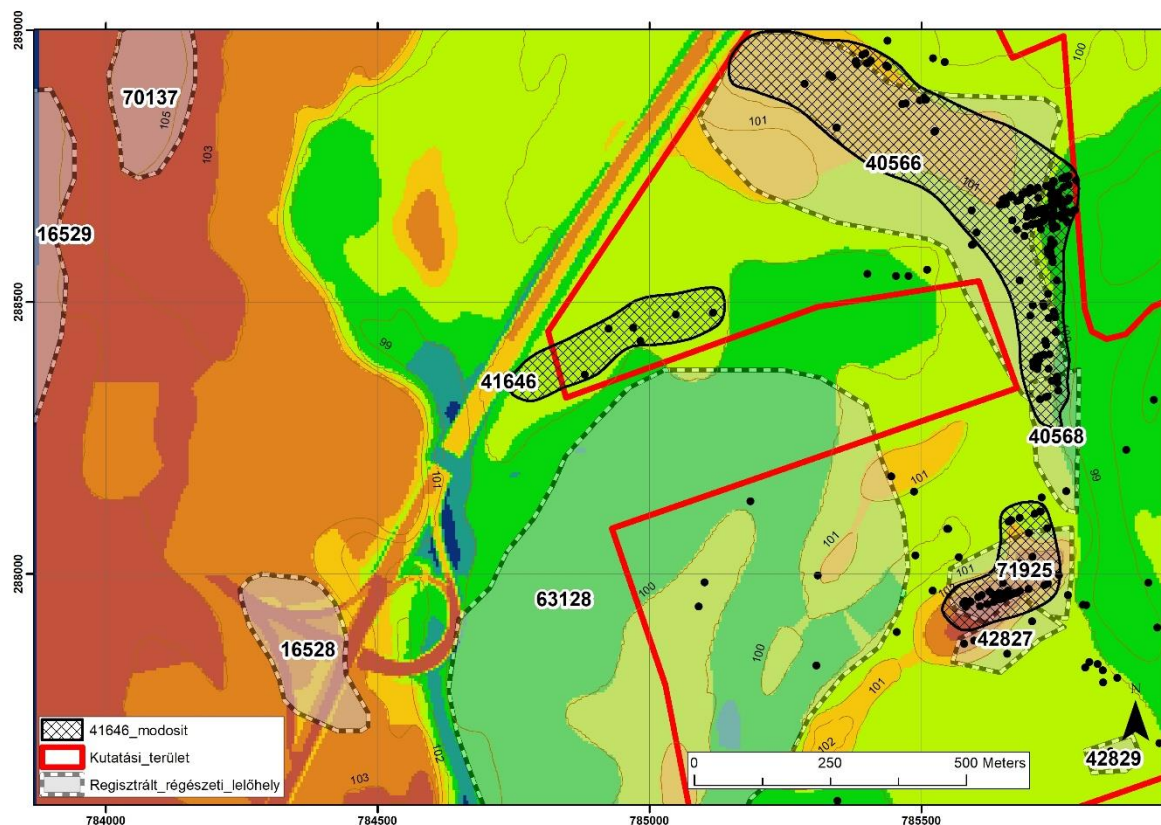
49. ábra A 42830. sz. lelőhely

50. ábra A 42830. sz. lelőhely leletei

41646. sz. lelőhely

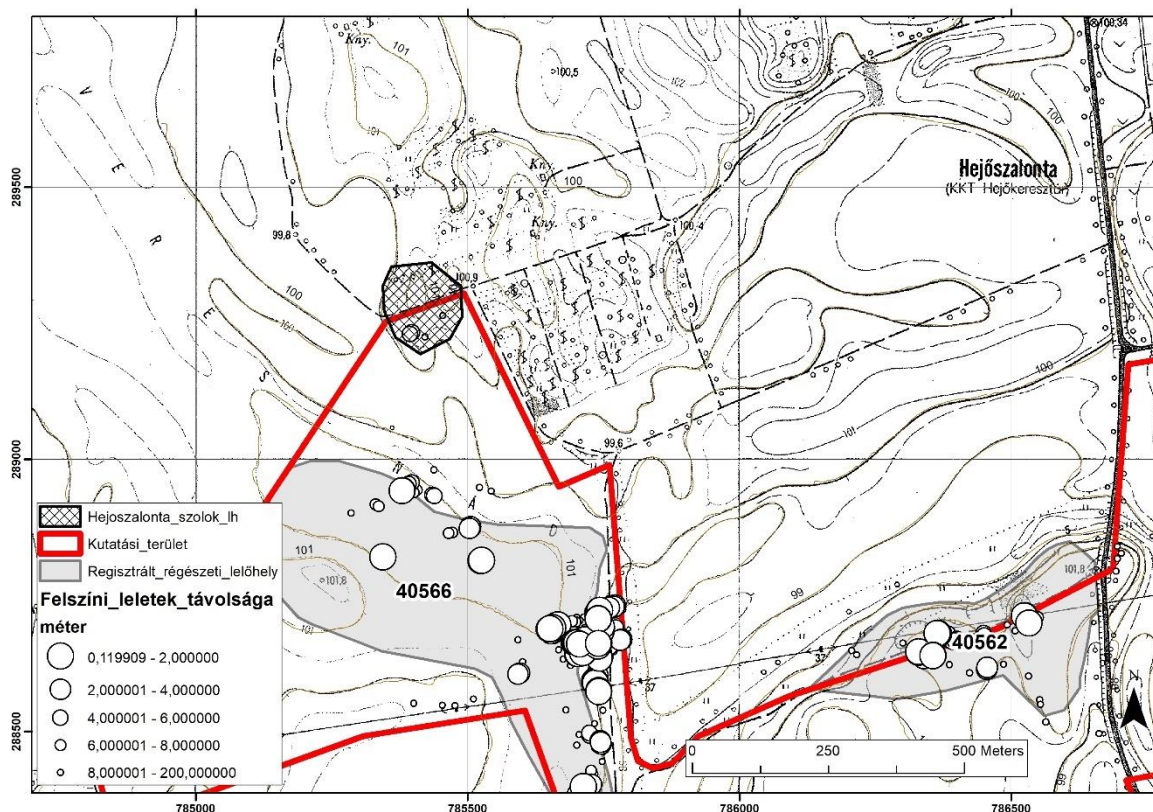
A 41646. sz. lelőhely korábban csak az autópálya nyomvonalára volt jelölve. A terepbejárás alapján szórványos leletek alapján a lelőhely külső övezete a kutatási terület nyugati szélére is átnyúlik. itt az egykori mélyedés, vizenyős terület északi partján, egy keskeny, 100 méter széles, 300 méter hosszú sávban jelentkeztek leletei.

51. ábra A 41646. sz. lelőhely kiterjesztése

Hejőszalonta szőlők-nevű lelőhely

A kutatási terület régészeti terepbejárása során egy új régészeti lelőhelyet is sikerült meghatározni. A bányaterület É-i kiszögellése kapcsolódik annak a dombvonulatnak a déli végéhez, melynek északi végébe a tanulmány elején említett, feltételezett vaskori temetkezési halom(?) található, ami azonos a mai hejőszalontai temető dombjával **Hejőszalonta-Nagy homok dűlő (17021 lh)**. Az új lelőhely – „Hejőszalonta szőlők”- területe a kutatás időpontjában tarló volt (fedett). De a fedettség ellenére is sikerült néhány újkőkori felszíni leletet találni a tarló kikopott foltjaiban. A leletek és a domborzati viszonyok alapján e terület egy újabb régészeti lelőhely déli része lehet.

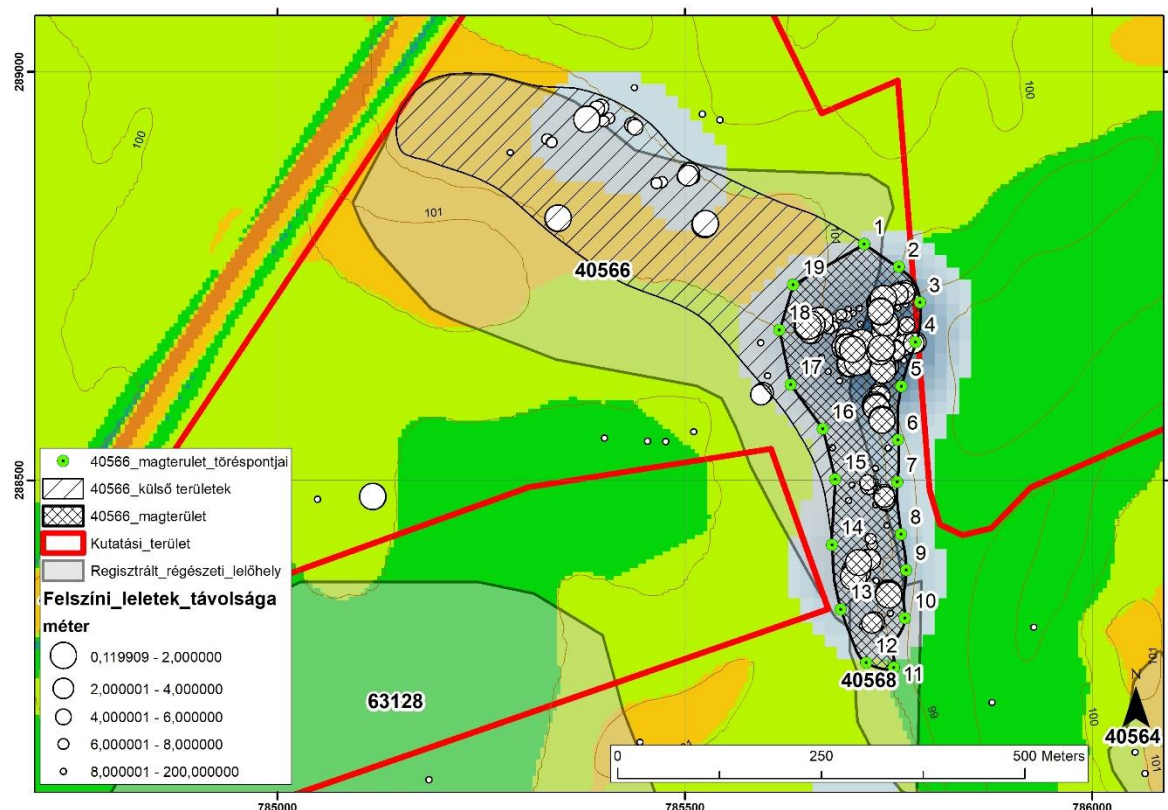

52. ábra Hejőszalonta-Szőlők-nevű lelőhely

A bányászati tevékenység, és a régészeti lelőhelyek egymáshoz való viszonya, a régészeti lelőhelyek kezelése

Fentiek alapján a régészeti terepbejárás alapján a közhiteles lelőhely-nyilvántartás által mutatott régészeti lelőhely-határokat bizonyos esetekben korrigálnunk kell:

1. A neolitikumba sorolható 40562; 40566; 40568; 71925; -lelőhelyek meglelte bizonyítható.
A 40566 és a 40568-sz. régészeti lelőhely az egykori vízfolyás nyugati partján egy újkőkori település részeként írhatók le. Közvetlenül a vízfolyás partján találjuk legintenzívebb részeit, a vízfolyástól távolodva a felszíni leletsűrűség jelentősen csökken.
A felszíni leletek, valamint a földrajzi környezet ismeretében a **40566** és **40568**-sz. régészeti lelőhelyekről leírhatjuk, hogy az intenzív felszíni leletekkel jelzett magterületeik az alábbi módon határozható le:

53. ábra A 40566. lh. magterülete

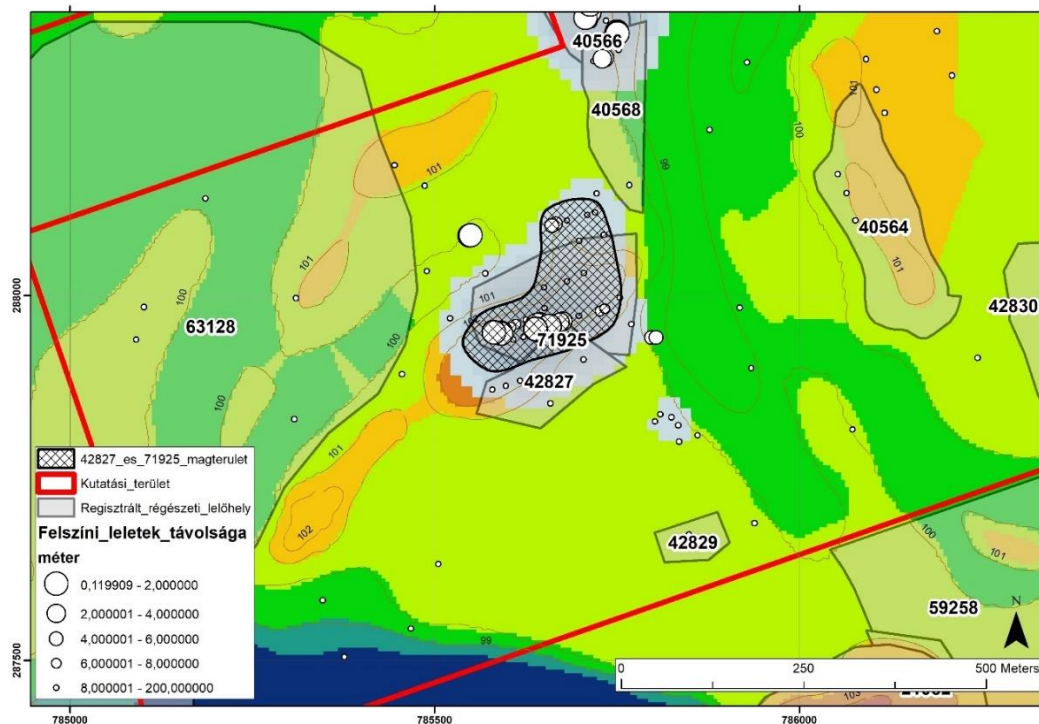
A 40566-sz. lelőhely magterületét jelentő poligon töréspontjainak az EOY koordinátái az alábbiak:

psz	EOY_y	EOY_x
1	785720,34	288788,95
2	785762,88	288760,93
3	785788,85	288717,35
4	785783,11	288668,85
5	785765,83	288614,63
6	785761,75	288548,85
7	785760,93	288497,29
8	785765,62	288433,46
9	785771,83	288389,31
10	785770,28	288330,55
11	785756,71	288270,23
12	785722,69	288275,90
13	785691,57	288341,25
14	785680,63	288420,44
15	785684,52	288500,63
16	785669,43	288562,51
17	785630,19	288616,84
18	785615,86	288683,79
19	785633,21	288739,08

A 40566 és 40568 lelőhelyek magterületen kívüli részei a 2021-es terepbejárások alapján nem tekinthetők a régészeti lelőhely intenzív részeinek. Amennyiben a régészeti lelőhelyek bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, úgy a jelzett magterületen mindenképp egy összetett, sűrű régészeti jelenségekkel rendelkező területrész feltárásával kell számoljunk. **A 40566. sz. lelőhely magterületét javasoljuk védőpillérben megtartani.** A régészeti lelőhelyek magterületen kívül eső része a humuszosláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelhető.

2. A **42827 és 71925-sz.** régészeti lelőhelyek szintén egy újkőkori települést/településrészt jelölnek. A bányaterületet kelet-nyugat irányban kettévágó egykori vízmeder nyugati partján egy markáns homokdomb található. A régészeti lelőhely(ek) magterületet e homokdombon van.

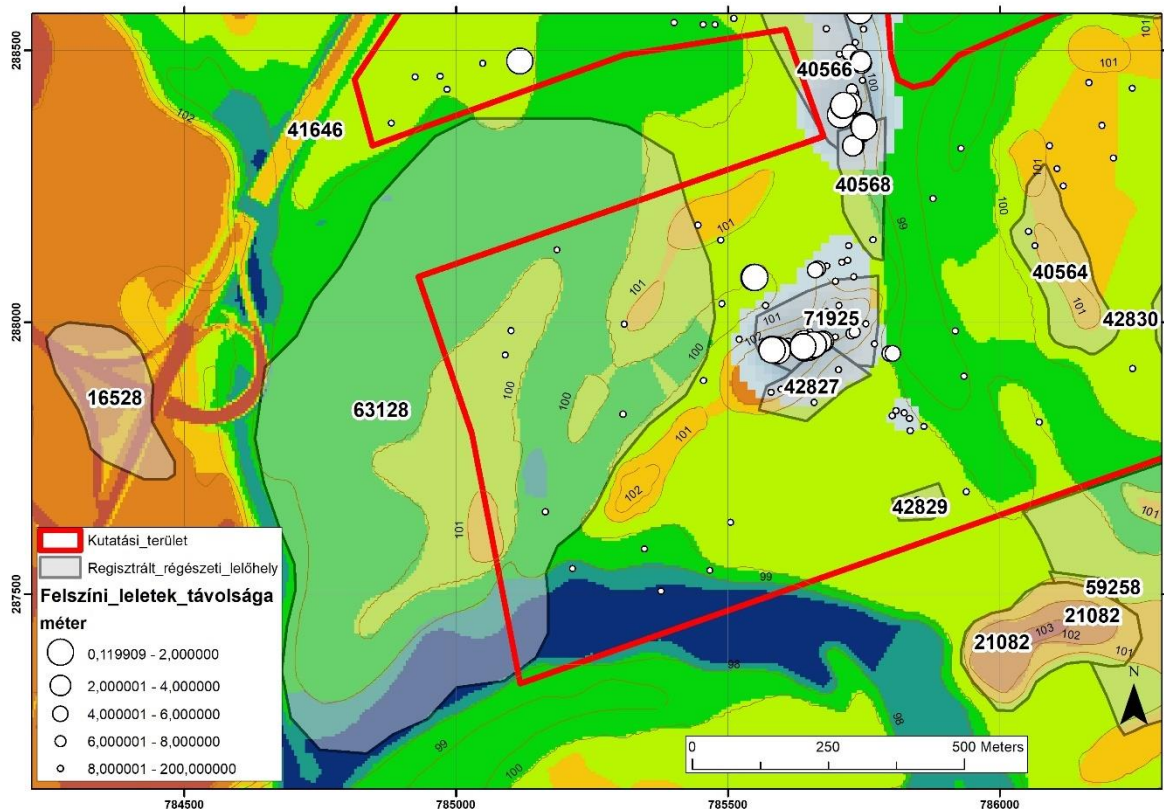
A magterületet az alábbi módon határolhatjuk le:

54. ábra 42827 és 71925-sz. régészeti lelőhelyek magterülete

Amennyiben a 71925 és 42827-sz. régészeti lelőhelyek bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, nem járhatunk el úgy, mint a 40566 és 40568 lelőhelyek esetében. A két, újkőkori leletekkel jelzett terület jellege teljesen eltérő. A 71925 homokdomb erősen lepusztult. A homokban előkerülő régészeti leletekről nem tudjuk megállapítani, hogy alattuk milyen állapotban maradtak meg a régészeti jelenségek. E helyen a teljes területet a humuszoláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelnénk.

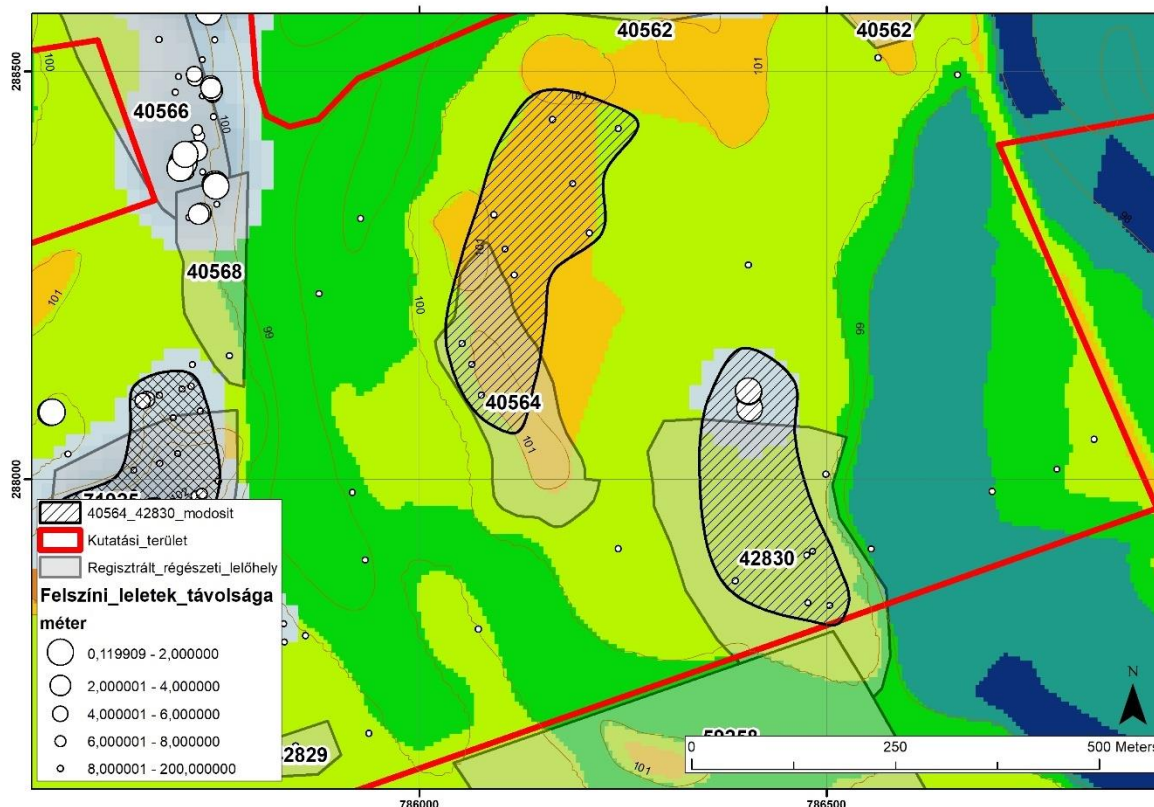
3. A **63128.** sz. régészeti lelőhely területén - mely korábban csupán egy múzeumba került lelet alapján, dűlőnév szinten került meghatározásra- gyakorlatilag csak szórványleletek kerültek elő, egymástól 10-200 méter távolságban. Ez a terület a 89293. sz. Emőd-Karola-szőlők-nevű bronzkori tell-település hatásterületeként értelmezhető.

55. ábra A közhiteles lelőhely nyilvántartás 63128. sz. lelőhely -nem valós- kiterjedést mutató térképe

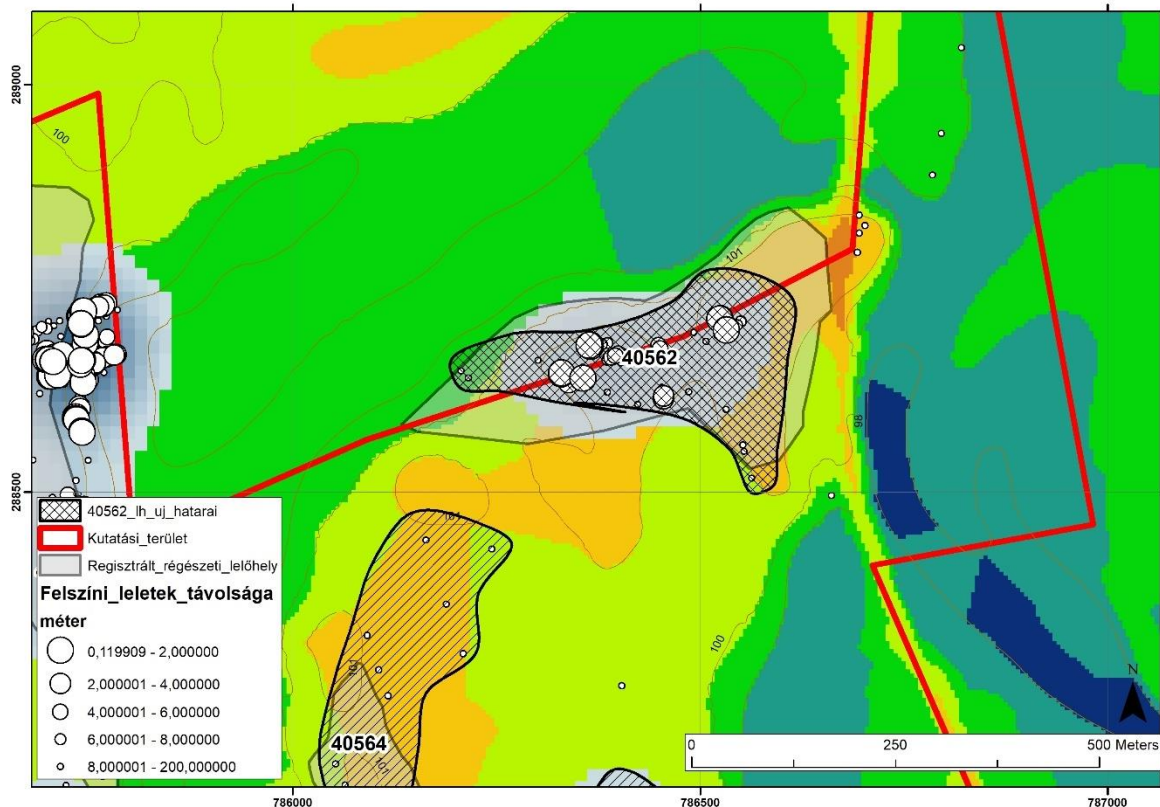
Amennyiben a 63128-sz. lelőhely bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, úgy a lelőhely bányaterületre eső, szórványos leletekkel jelzett területén a régészeti örökség a humuszoláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelhető.

4. Két terület van, ahol már folyt részleges régészeti feltárás is. A vaskori és császárkori leleteket mutató **42830 és a 40564**-sz. lelőhelyek. Mind a felszíni leletgyűjtés, mind a régészeti feltárás egy-egy kevésbé intenzív régészeti lelőhelyet jelez. E lelőhelyek kiterjedését a 2021-es felszíni leletgyűjtések alapján javasoljuk az alábbi térképen jelöltek alapján módosítani. Amennyiben e lelőhelyek bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, úgy a lelőhelyek szórványos leletekkel jelzett területén a régészeti örökség a humuszoláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelhető.

56. ábra A 40564 és a 42830. sz. lelőhelyek kiterjedésének a módosítása

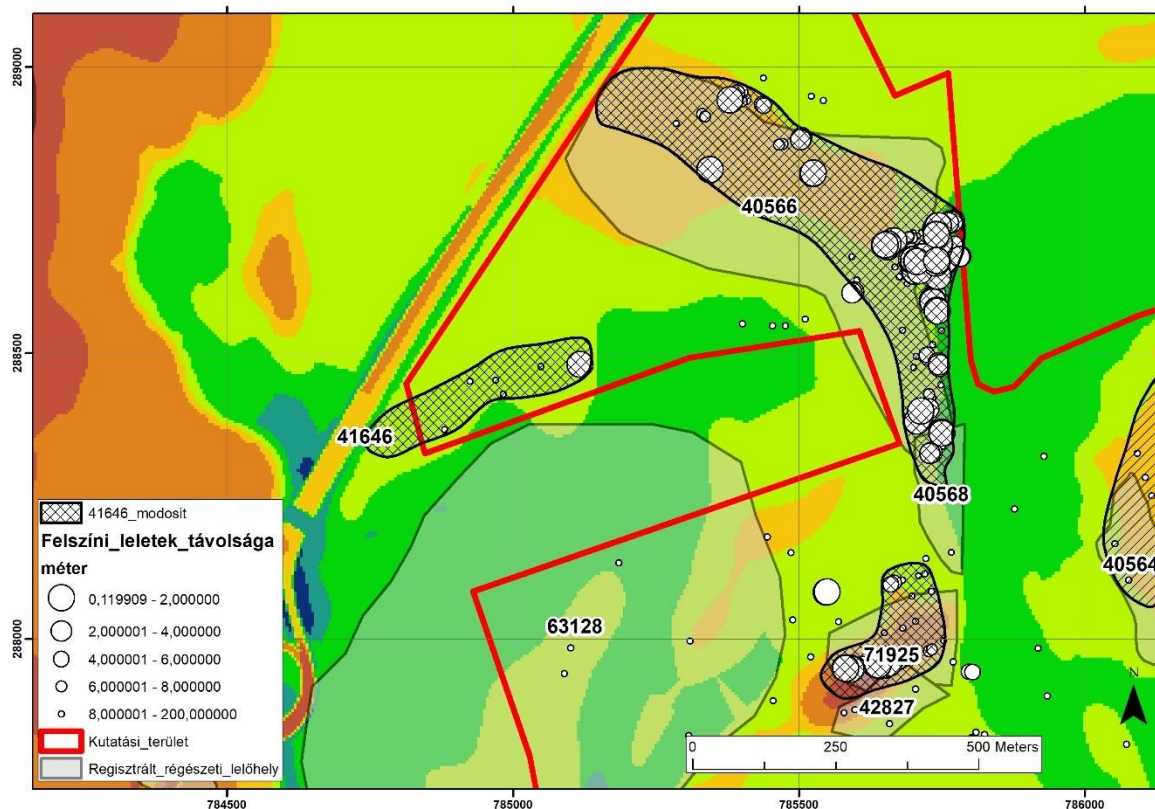
5. A **42829** lelőhely területén csupán kettő felszíni lelet került elő. A lelőhelyet a Hejőpapi-hulladéklerakó területén feltárt újkőkori település külső akció területének tekinthetjük. Amennyiben e lelőhely bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, úgy a lelőhelyek szórványos leletekkel jelzett területén a régészeti örökség a humuszoláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelhető.
6. A **40562** lelőhely a bányaterület ÉK-i felében található dombon helyezkedik el. A bányaterületet keletről határoló, Hejő-ártér és az ártérbe becsatlakozó, a bányaterületet K-Ny irányba kettévágó egykori vízmeder partján helyezkedik el. A bányaterülettől északra lévő kis erdő miatt a lelőhelyet magába foglaló dombnak csak a déli, bányaterületre eső felét, valamint a Nyékládháza-Mezőcsát út keleti oldalára eső részét tudtuk vizsgálni. A Nyékládháza-Mezőcsát úttól keletre csak szórványos újkori leletek kerültek elő, melyek nem régészeti korúak. A 40562 lelőhely jó része a bányaterület határán kívül helyezkedik el. Felszíni leletek alapján lehatárolható kiterjedését az alábbi módon határozhatjuk meg:

57. ábra A 40562. lh. magterülete

A felszíni leletek intenzitását tekintve, e lelőhely felszíni leletsűrűsödése nem éri el a 40566-lelőhely szintjét, de nem tekinthető olyan szórványosnak, mint a 40564 vagy a 42830. A Hejő ártér fölötti magaslat peremén lévő régészeti lelőhely jelen tanulmányban lehatárolt területén, amennyiben bányászati tevékenységre kerülne sor, megelőző régészeti feltárást javaslunk.

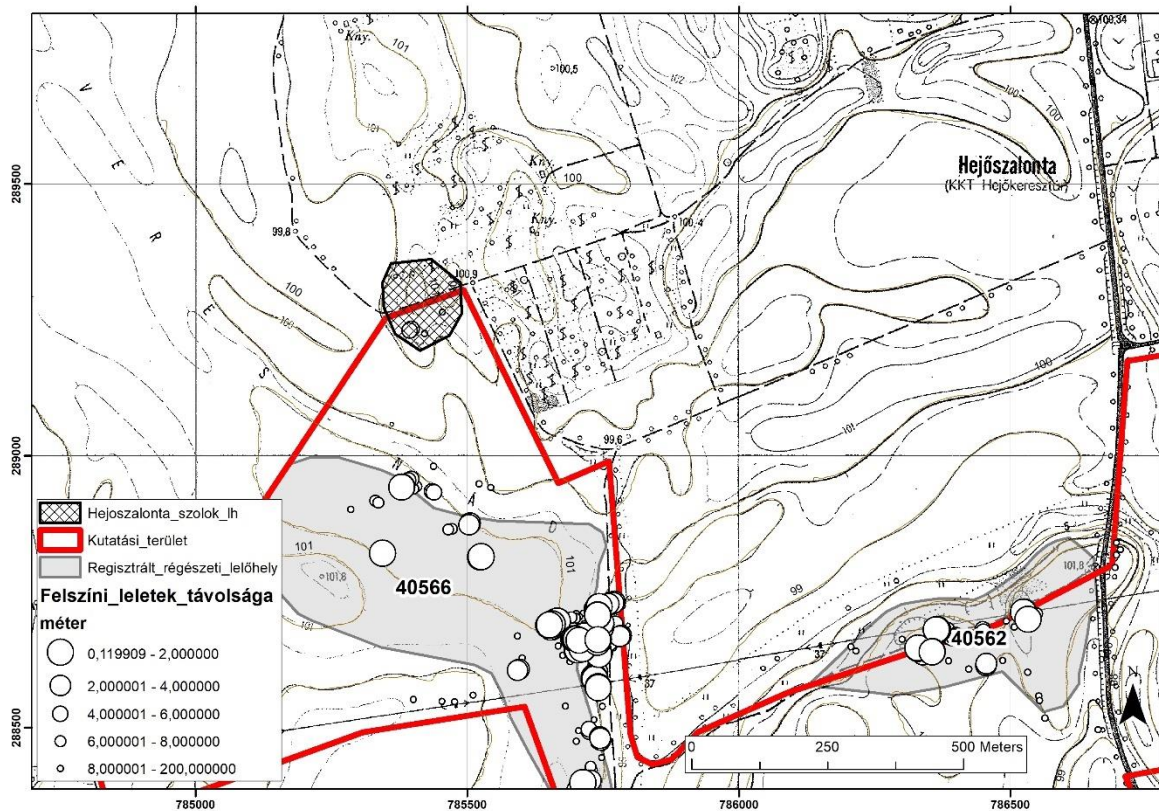
7. A Kutatási területtől Nyugatra, annak közvetlen szomszédságában található a 41646-sz. lelőhely. E lelőhelyet az M3-as autópálya feltárásai érintették. A bányaterület nyugati felében, egymástól 20-80 méterre elhelyezkedő szórványos újkőkori leletek feltehetően e lelőhely külső övezetéhez tartoznak. E szórványos leletek alapján a **41646-sz. lelőhely** kiterjedését az alábbi módon rajzolhatjuk meg:

58. ábra A 41646. sz. lelőhely határainak a módosítása

Amennyiben e lelőhely bányászathoz való viszonyát vizsgáljuk, és megelőző feltárás válik szükségessé, úgy a lelőhely szórványos leletekkel jelzett területén a régészeti örökség a humuszoláshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés, régészeti jelenségek előkerülése esetén a megfigyeléshez kapcsolódó régészeti bontómunka keretében kezelhető.

8. A kutatási terület régészeti terepbejárása során egy új régészeti lelőhelyet is sikerült meghatározni. A bányaterület É-i kiszögellése kapcsolódik annak a dombvonulatnak a déli végéhez, melynek északi végébe a tanulmány elején említett, feltételezett vaskori temetkezési halom(?) található, ami azonos a mai hejőszalontai temető dombjával Hejőszalonta-Nagy homok dűlő (17021 lh). Az új lelőhely – „Hejőszalonta szőlők”- területe a kutatás időpontjában tarló volt (fedett). De a fedettség ellenére is sikerült néhány újkőkori felszíni leletet találni a tarló kikopott foltjaiban. A leletek és a domborzati viszonyok alapján e terület egy újabb régészeti lelőhely déli része lehet. Mivel e lelőhely a bányaterület északi kiszögellése, javasoljuk e régészeti lelőhelyet védőpillérben meghagyni

59. ábra Hejőszalonta szőlők-nevű lelőhely lehatárolása

Dr. Puztai Tamás

Dr. Puztai Tamás

régész

Z4S21M

Pusztai Dr. Fischl Klára

Pusztainé Dr. Fischl Klára

régész

2.3.1/688-4/2004

Miskolc, 2021. 10. 31.

Felhasznált irodalom

- Fischl–Hellenrandt–Rebenda 2011 K. P. Fischl – M. hellebrandt – J. P. Rebenda: A füzesabonyi kultúra települése Emőd–Istvánmajr (M30/36. Lh.) és Emőd–Karola szőlők területén. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve L (2011), 105–129.
- Garam– Patay – Soproni É. Garam –P. Patay – S. Soproni: Sarmatisches Wallsystem im Karpatenbecken. Front Cover.. Magyar Nemzeti Múzeum, 1983.
- Domboroczky et al 2017 L. Domboroczky – A. Kalli – M. Makoldi – E. Tutkovics: The Füzesabony-Gubakút Settlement Development Model of the Alföld Linear Pottery Culture in the Light of the Recent Archaeological Discoveries at Hejőpapi-Szeméttelp (2008-2011) and Bükkábrány-Bánya VII -Vasúti Dűlő (2009-2011). Journal of Historical Archaeology & Anthropological Sciences 2, 2017
- Kemenczei 2009 T. Kemenczei: Studien zu den Denkmälern skythisch geprägter Alföld Gruppe. Inventarta Praehistorica Hungariae 12; Budapest, 2009.